ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET

MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1878.

Samengesteld uit de verslagen van het Collegie van Curatoren van het Gymnasium Willem III, van de Commissiën van toezicht der Hoogere Burgerscholen te Samarang en te Soerabaija, van de Inspecteurs van het Lager Onderwijs en van het Bestuur der Normaalschool voor hulponderwijzers te Batavia.

BATAVIA,
LANDSDRUKKERIJ
1880.

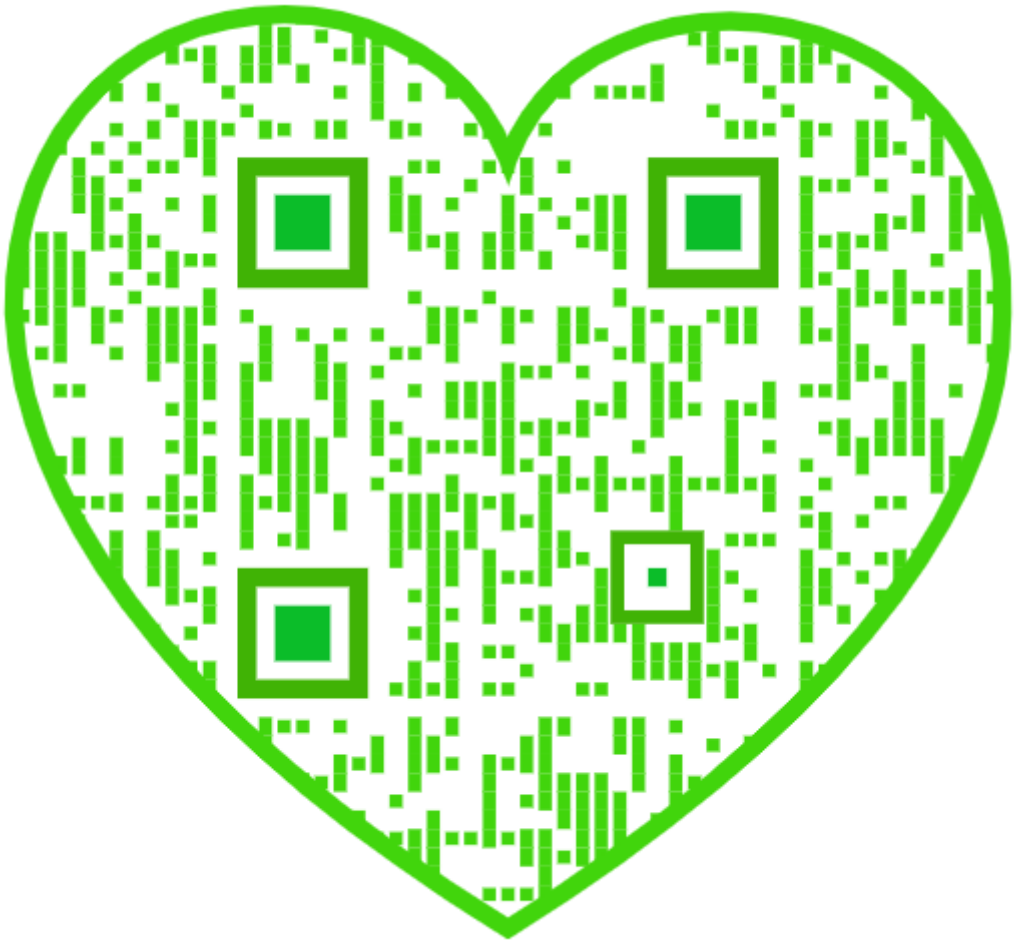

INHOUD.

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

a. GYMNASIUM WILLEM III.

BLADZ.

Algemeen overzicht 1
Collegie van Curatoren 2
Personeel 2
Leerlingen der afd. A 4
Overgangsexamens 5
Toelatingsexamens 5
Leerlingen der afd. B 7
Schoolverzuim 11
Eindexamens 11
Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam, en studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg 12
Bibliotheek en verzamelingen 13
Lokaliteit en gebouwen 13
Uitgaven en inkomsten 13

BLADZ

b. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SOERABAJA.

Algemeen overzicht ... 14
Commissie van toezicht ... 14
Personeel ... 14
Leerlingen ... 15
Overgangsexamens ... 15
Toelatingsexamens ... 15
Onderwijs ... 16
Bibliotheek en verzamelingen ... 16
Gebouw ... 16
Ontvangsten en uitgaven ... 17

c. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SAMARANG.

Commissie van toezicht ... 17
Personeel ... 17
Leerlingen ... 18
Overgangsexamens ... 18
Toelatingsexamens ... 19
Bibliotheek en verzamelingen ... 20
Gebouw ... 20
Ontvangsten en uitgaven ... 20
Burgeravondschool, verbonden aan de hoogere burgerschool te Soerabaija ... 20

B.

LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET HEN GELIJKGESTELDEN.

§ 1. Mededeelingen van algemeen aard ... 22
» 2. Toezicht op het onderwijs ... 23
» 3. Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs ... 24
» 4. Getal en aard der scholen ... 26

BLADZ.

§ 5. Omvang en toestand van het onderwijs 29
Lezen 30
Schrijven 31
Rekenen 31
Vormleer 32
Nederlandsche taal 32
Aardrijkskunde 32
Geschiedenis 33
Kennis der natuur 33
Zang 33
Beginselen van de kennis der levende talen 33
Teekenen 34
Gymnastiek 34
Handwerken voor meisjes 34
» 6. Onderwijzend personeel 35
» 7. Getal en aard der leerlingen 37
» 8. Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen 39
» 9. Ontvangsten en uitgaven 40

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

---

a. Gymnasium Willem III te Batavia.

Ook in het jaar 1878 mocht deze inrichting zich in een voortdurenden bloei verheugen; hoewel het aantal internen aanmerkelijk daalde, omdat, krachtens de ten vorige jare gemaakte bepaling, geene nieuwe leerlingen voor het internaat werden toegelaten, is toch het totaalcijfer van hen, die het onderwijs der inrichting volgden, nog eenigszins toegenomen.

Collegie van Curatoren.

Hierin vonden geene mutatiën plaats. De in het vorige verslag vermelde vacature bleef onvervuld.

Personeel.

De formatie van het leeraarspersoneel werd in Juli uitgebreid met twee tijdelijke leeraren: één voor de wiskunde en het boekhouden en één voor de Fransche en Engelsche talen, de geschiedenis en aardrijkskunde. Deze uitbreiding werd gevorderd door de splitsing van het vierde studiejaar in twee parallel-afdeelingen. De waarneming dier tijdelijke betrekkingen werd opgedragen respectievelijk aan de heeren *J. Verheul* en *M. P. van Lierop*.

Gedurende de drie eerste maanden van het jaar had de afdeeling hoogere burgerschool meer dan ooit met gebrek aan onderwijzend personeel, tengevolge van ziekte en mutaties te kampen; de nadeelige gevolgen daarvan werden echter met bevredigenden uitslag bestreden door meerdere krachtsinspanning van de overige leeraren en door tijdelijke hulp van buiten.

De vacature, ontstaan door de benoeming van Dr. *C. de Gavere* tot directeur der hoogere burgerschool te *Soerabaja*, tegen het einde van 1877, bleef in 1878 bestaan, doordien de benoemde vervanger, Dr. *C. P. Sluiter*, aan het einde des jaars nog niet in Indië was aangekomen. De lessen in de natuurlijke historie en de warenkennis werden intusschen door den 1en militairen apotheker der 1e klasse, den heer *F. Hekmeijer*, gegeven.

In den loop der maand Mei kwamen uit Nederland drie leeraren aan, die nog voor het einde der maand in dienst

traden: de heer *B. J. van der Kolk*, als leeraar in de geschiedenis en staatswetenschappen, de heer *E. van der Maaten*, als leeraar in de Engelsche en Duitsche talen en de heer Dr. *H. Onnen*, als leeraar in de natuurkunde en de cosmographie.

In September keerde de leeraar *N. A. Clavier* van buitenlandsch verlof terug en werd hij herbenoemd tot leeraar in de Fransche taal, wordende de heer *E. Laromiguière Lafon*, die deze betrekking tijdelijk had waargenomen, daarvan eervol ontheven.

Tegen den aanvang des jaars zag de leeraar in de Engelsche en Duitsche talen, de heer *Th. W. Geselschap*, die pas van verlof teruggekeerd was, zich verplicht op nieuw wegens ziekte naar Europa te gaan; zijne lessen werden aanvankelijk onder andere leeraren verdeeld, terwijl bij het begin van den cursus 1878—79 de particuliere onderwijzer *W. S. van Krieken* tijdelijk daarmede belast werd.

In October vertrok de leeraar in de wiskunde *H. C. van Ruijven* eveneens met buitenlandsch verlof wegens ziekte en werd vervangen door den tijdelijken leeraar *B. J. Stofberg*, die reeds aan de hoogere burgerschool te *Samarang* op dezelfde wijze werkzaam was geweest.

Aan de afdeeling voor de Indische taal-, land- en volkenkunde kon het onderwijs geregeld worden gegeven; aan het einde van den cursus echter zag de leeraar in de staatsinstellingen en de godsdienstige wetten enz., Mr. *A. Th. Heijligers*, zich genoopt wegens ziekte naar Europa te vertrekken. Na eenige vertraging werden zijne lessen in November opgedragen aan de heeren Mr. *J. H. Bergsma*, secretaris van het departement van justitie en Mr. *L. W. C. van den Berg*, ambtenaar voor de studie der inlandsche talen, waarbij de

staatsinstellingen aan den eerste en de godsdienstige wetten enz. aan den tweede werden toegewezen.

Door de vermindering van het aantal internen behoefde de educator *J. H. de Puij*, die tot waarnemend 2en onderwijzer aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandong werd benoemd, niet vervangen te worden.

Leerlingen.

Afdeeling A. Op 1 Januari 1878 waren de leerlingen dezer afdeeling (Hoogere burgerschool) op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar	63
2e »	49
3e »	60
4e »	27
5e »	23
Toehoorders	3
Totaal	225

Van 1 Januari tot 1 October werd dit aantal met 3 leerlingen en 2 toehoorders vermeerderd; van de eersten werd een na aflegging van een toelatingsexamen in de 1e klasse geplaatst en de beide anderen zonder examen tot het 3e studiejaar toegelaten, als oud-leerlingen de een van de hoogere burgerschool te Assen, de andere van de inrichting zelve.

Daarentegen werden gedurende hetzelfde tijdvak 60 leerlingen afgeschreven, waarvan 11 uit het 1e, 10 uit het 2e, 8 uit het 3e, 10 uit het 4e, 18 uit het 5e studiejaar en 3 toehoorders. Van deze vertrokken:

22 naar Europa om daar hunne studiën voort te zetten,
1 ging over naar de hoogere burgerschool te Samarang,
2 staakten tijdelijk hunne studiën wegens aanhoudende ongesteldheid,
1 werd geplaatst op eene landelijke onderneming,
9 in den handel,
3 bij den post- en telegraafdienst,
3 wenschten hunne studiën zelfstandig voort te zetten en
5 legden een voldoend eindexamen af.

Voor den nieuwen cursus bleven dus 168 oud-leerlingen en 2 toehoorders over.

Op 1 Augustus telden de vier laagste klassen 178 leerlingen, van welke 172 aan de overgangsexamens deelnamen. Daarbij werden bevorderd:

van het 1e studiejaar (58 leerlingen) tot het 2e 48,
» » 2e » (45 ») » » 3e 40,
» » 3e » (55 ») » » 4e 41,
» » 4e » (20 ») » » 5e 18;

dus van de 178 leerlingen 147, of bijna 83%, tegen bijna 74% in 1877.

Voor de toelatings-examens, die op 30 September en volgende dagen werden gehouden, meldden zich 77 kandidaten aan, waarvan 72 voor het 1e en 5 voor het 2e studiejaar. Van deze werden 5 tot het 2e en 55 tot het 1e studiejaar toegelaten; de twee van den afgeloopen cursus overgebleven toehoorders zijn onder evenvermeld vijftal begrepen.

Bovendien werden zonder examen toegelaten:

tot de 1e klasse 2 vroegere leerlingen der inrichting en 1 van de hoogere burgerschool te Amsterdam:

tot de 2e klasse 1 leerling der hoogere burgerschool te Amsterdam;

tot de 4e klasse 2 leerlingen van de hoogere burgerschool te Soerabaja, 1 van die te Rotterdam en 1 van die te Zalt-Bommel.

Een kandidaat voor de laagste klasse werd als toehoorder ingeschreven.

De nieuwe cursus 1878—79 begon dus met een totaal van 237 leerlingen, verdeeld als volgt:

1e studiejaar	65
2e »	54
3e »	48
4e »	45
5e »	19
Toehoorders	6

Gedurende het eerste trimester van dien cursus werden 2 leerlingen opgenomen, nam. 1 uit de 1e klasse van de hoogere burgerschool te Samarang en 1 uit de 2e klasse van die te 's Gravenhage. Daarentegen werd gedurende denzelfden tijd de inrichting door 12 leerlingen verlaten, waarvan:

3 uit het 1e studiejaar naar elders vertrokken,

1 uit het 3e studiejaar overging naar de hoogere burgergerschool te Samarang,

4 uit het 3e studiejaar overgingen bij den handel,

3 (2 uit het 4e en 1 uit het 5e studiejaar) geplaatst werden bij den post- en telegraafdienst,

1 (toehoorder) volontair werd bij de infanterie.

Aan het einde des jaars bleven dus 227 leerlingen over, verdeeld als volgt:

1e studiejaar	63
2e »	55
3e »	43
4e »	43
5e »	18
toehoorders	5

Het aantal internen, dat op 1 Januari 60 bedroeg, was op ultimo December tot 46 gedaald.

Afdeeling B. Op 1 Januari 1878 telde deze afdeeling (voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië) 10 leerlingen, waarvan 4 in het 1e en 6 in het 2e studiejaar.

In het begin van het jaar vertrok een leerling van het 1e studiejaar naar Nederland om te Delft zijne studiën voort te zetten, terwijl al de leerlingen van het 2e studiejaar zich met 1 Juli lieten afschrijven.

Op 1 October begon de nieuwe cursus met 11 nieuwe en 7 oudleerlingen, waarvan 11 de lessen in het eerste en 7 die in het tweede studiejaar volgden; dit getal werd in den loop van het 1e trimester nog vermeerderd met 1 leerling voor het 1e studiejaar, zoodat op ultimo December de lessen door 19 leerlingen werden bijgewoond.

Door officieren, in de termen vallende om, krachtens het in het vorige verslag medegedeelde regeerings-besluit, de lessen dezer afdeeling zonder betaling te volgen, is in dit jaar van deze vergunning geen gebruik gemaakt.

De verschillende mutatiën onder de leerlingen der beide afdeelingen worden in nevensgaande tabel nader toegelicht:

LEERLINGEN.	1 Januari 1878.	1 Februari »	1 Maart »	1 April »	1 Mei »	1 Juni »	1 Juli »	1 Augustus »	1 September »	30 September »
Afdeeling A.										
1e studiejaar	63	63	63	60	61	61	59	58	58	58
2e » »	49	49	49	45	45	45	45	45	45	45
3e » »	60	60	61	58	58	56	55	55	55	55
4e » »	27	27	27	20	20	20	20	20	20	20
5e » »	23	23	23	22	22	22	21	21	21	21
Toehoorders	3	3	3	4	5	4	3	3	3	2
Totaal	225	225	226	209	211	208	203	202	202	201
Internen	60	60	60	59	58	57	57	57	57	»
Externen	165	165	166	150	153	151	146	145	145	»
Van Batavia	129	129	129	116	117	116	111	110	110	»
Van elders	96	96	97	93	94	92	92	92	92	»
Afdeeling B.										
1e studiejaar	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3
2e » »	6	6	6	6	6	6	»	»	»	»
Totaal generaal	235	235	236	218	220	217	206	205	205	204

Toegelaten tusschentijds.	Afgeschreven tusschentijds.	Totaal, waardoor de lessen zijn bijgewoond.	Namen deel aan de overgangsexamens.	Namen geen deel aan de overgangsexamens.	Worden bevorderd.	Worden niet bevorderd.	Verlieten de inrichting op 30 September.	Teruggekomen oud-leerlingen.	Oud-leerlingen op 1 October.	Kandidaten bij het toelatings-examen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Legden eind-examen af. Slaagden.	Slaagden niet.	Ingeschreven op 1 October 1873	Id. op 1 November.	Id. op 1 December.	Id. op 31 December.	Tusschentijds toegelaten.	Tusschentijds afgeschreven.
1	6	67	56	2	»	10	5	2	9	72	55	17	»	»	65	65	65	63	1	3
»	4	49	44	1	48	5	6	»	49	5	5	»	»	»	54	55	55	55	1	»
2	7	64	52	3	40	14	1	»	47	»	»	»	»	»	48	45	45	43	»	5
»	7	28	20	»	41	2	3	»	41	»	»	»	»	»	45	44	44	43	»	2
»	2	23	»	»	18	»	16	»	19	»	»	»	18	5	19	19	19	18	»	1
2	3	9	»	»	»	»	»	»	5	»	1	»	1	»	6	6	6	5	»	1
5	29	240	172	6	147	31	31	2	170	77	61	17	19	5	237	234	234	227	2	12
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	46	46	46	44	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	191	188	188	183	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	145	146	146	144	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	92	88	88	83	»	»
»	1	4	»	»	»	»	»	1	4	»	11	»	»	»	11	12	12	12	1	»
»	6	6	»	»	»	»	»	3	7	»	»	»	»	»	7	7	7	7	»	»
5	36	250	»	»	»	»	»	6	177	»	72	»	»	»	255	253	253	246	3	12

Sedert de oprichting van het Gymnasium Willem III heeft het aantal leerlingen, dat daaraan middelbaar onderwijs genoot, bedragen:

1 Januari	1861	25
» »	1862	34
» »	1863	35
» »	1864	41
» »	1865	43
» »	1866	46
» »	1867	44

Reorganisatie op 1 October 1867.

1 Januarij	1868	63
» »	1869	97
» »	1870	102
» »	1871	114
» »	1872	124
» »	1873	135
» »	1874	132
» »	1875	152
» »	1876	185
» »	1877	215
» »	1878	225
» »	1879	227

De leerlingen der afdeeling B zijn hierbij niet medegerekend.

De gezondheidstoestand der leerlingen was in dit jaar zeer goed; ernstige of besmettelijke ziekten kwamen onder hen niet voor.

Het schoolverzuim bleef ongeveer op dezelfde hoogte, zooals blijkt uit het volgende overzicht:

	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.
Januari.....	7.6%	4.2%	7. %	6.1%	5.6%
Februari.....	5.8	3.9	4.5	5.5	5.6
Maart.....	2.6	3.8	4	6	5
April.....	4.7	5.3	4.8	4.8	3.3
Mei.....	5.8	5	3.4	4.8	5.8
Juni.....	4.8	3.8	3.6	5	3.6
October.....	4.7	2.3	4.4	4.9	4.7
November.....	2.6	2.4	4.3	6	4.2
December.....	2.7	4.4	5	4.8	5.6

of gemiddeld in:

1874	3.6
1875	4.1
1876	3.7
1877	5.3
1878	4.8

Het gedrag en de ijver der leerlingen waren in hooge mate bevredigend. Uit het resultaat der overgangs-examens en eind-examens blijkt dat de meesten zich met vrucht op hunne studiën hebben toegelegd. Aan het laatstgenoemde examen werd door 24 leerlingen der afdeeling A deelgenomen en aan 19 hunner kon het diploma worden uitgereikt, namelijk aan:

J. H. A. Cornelius,
E. Thomas,
P. M. Adèr,
J. W. F. J. van Eecke,
A. H. H. S. Hermens,
J. C. C. Slier,
Ed. G. Gerrits,

E. Meertens,
G. F. de Bruijn Kops,
L. R. Priester,
J. H. J. Sigal,
G. J. Soesman,
O. E. V. Hermens,
H. N. J. Kiliaan,
J. B. Leon,
J. Scheel,
A. Breevoordt,
G. A. Valette,
J. J. Schreuel.

Van deze vertrokken 6 naar Nederland om daar hunne studiën voort te zetten, terwijl 12 zich lieten inschrijven voor de lessen der afdeeling B.

Minder gelukkig waren de leerlingen der afdeeling B bij het zoogenaamd groot-ambtenaarsexamen, dat in September te Batavia plaats vond; daaraan werd deelgenomen door 6 leerlingen uit het 2e en 1 uit het 1e studiejaar, van welke slechts 3 uit het 2e studiejaar slaagden, namelijk:

H. C. A. Muller,
K. Watson en
A. J. Ch. de Neve.

Sedert 1866 is het gedeelte A van het ambtenaars-examen door 41, het eind-examen der hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus door 60 en het gedeelte B van het ambtenaars-examen door 52 leerlingen der inrichting met goed gevolg afgelegd.

De inkomsten uit de beurs, gevormd met de giften van den Koning van Siam, bleven in het genot van den leerling, aan wien dit voorrecht met 1 October 1876 was toegekend.

Het studiefonds voor minvermogende leerlingen van goeden aanleg verleende ondersteuning aan 10 leerlingen der inrichting.

Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek werd weder door aankoop en geschenken aanmerkelijk verrijkt en bleef aan leeraren en leerlingen goede diensten bewijzen.

De boekerij der afdeeling A telde op ultimo December 1428 nummers, die der afdeeling B 262, terwijl voor uitspanningslectuur 392 nummers aanwezig waren. De geheele verzameling bestaat dus uit 2082 nummers, tegen 1481 aan het begin des jaars.

Een nieuwe catalogus is in bewerking.

De verzamelingen van hulpmiddelen voor het onderwijs bleven in goeden staat verkeeren. Voortdurend echter deed zich gebrek aan ruimte ter behoorlijke plaatsing gevoelen.

De botanische tuin was in goede orde en bewees nuttige diensten bij het onderwijs.

Gebouwen.

De splitsing van het 4e studiejaar in 2 parallel-afdeelingen maakte het bijbouwen van 2 schoollokalen noodig, waarna de tweede teekenzaal weer aan hare eigenlijke bestemming kon teruggegeven worden.

Uitgaven en inkomsten.

Niettegenstaande het aantal leerlingen doorgaans grooter was dan in 1877, werd door de inkrimping van het internaat toch

eenige besparing in de uitgaven verkregen, zooals blijkt uit het volgende overzicht:

	1877.	1878.
ontvangsten.....	*f* 78.865.—	*f* 77.710.—
uitgaven.....	» 265.612.67⁵	» 247.004.—

De kosten der gebouwen zijn niet onder de uitgaven begrepen.

---

b. Hoogere burgerschool met driejarigen cursus te Samarang.

Deze school, in November 1877 geopend, zag in 1878 haar aantal leerlingen aanmerkelijk toenemen, waaruit men mag opmaken dat zij inderdaad in eene behoefte is komen voorzien.

Commissie van toezicht.

In de samenstelling dezer commissie is gedurende 1878 geene verandering gekomen.

Personeel.

Bij den aanvang van het jaar bestond het onderwijzend personeel uit den directeur en zes leeraren, van welke 5 tijdelijk met de waarneming der betrekking belast waren. In den loop van den eersten cursus werden vier hunner vervangen door definitieve leeraren, daartoe uit Nederland uitgezonden, namelijk door:

Dr. *K. H. Mertens*, leeraar in de wis- en natuurkundige wetenschappen,

A. J. ten Brink, leeraar in de geschiedenis, aardrijkskunde en de staatsinstellingen,

J. H. Op de Coul, leeraar in de Nederlandsche en Fransche talen, en

S. Wagenaar, leeraar in de Engelsche en Hoogduitsche talen.

De vijfde tijdelijke leeraar bleef tot het einde van het jaar en werd toen op zijn verzoek eervol van de verdere waarneming dier betrekking ontheven.

Leerlingen.

Op 1 Januari 1878 telde deze school, die in November te voren geopend was, 32 leerlingen, waarvan 24 in het eerste studiejaar, 7 in het tweede en 1 toehoorder.

In den loop of aan het einde van het schooljaar werd de inrichting door 9 leerlingen verlaten, namelijk 6 uit het eerste studiejaar, 2 uit het tweede en 1 toehoorder, van welke 3 naar Nederland vertrokken om daar hunne studiën voort te zetten, 1 overging naar de hoogere burgerschool te Soerabaja en 5 eene plaatsing in Indië vonden.

Bij de promotie op 16 Augustus waren er nog 26 leerlingen aanwezig, waarvan 19 in het eerste en 7 in het tweede studiejaar; van deze werden 17 tot het tweede en 7 tot het derde studiejaar bevorderd.

De toelatingsexamens, eveneens in Augustus afgenomen, leverden 16 leerlingen voor het eerste studiejaar, terwijl 1 leerling van het gymnasium Willem III te Batavia zonder examen werd toegelaten tot het 3e en 1 leerling van de hoogere burgerschool te Soerabaja tot het 2e studiejaar.

De nieuwe cursus begon daardoor met 23 oud-leerlingen en

18 nieuwe, waarvan 18 in het eerste, 17 in het tweede en 6 in het derde studiejaar. Op ultimo December 1878 was dit aantal vermeerderd met 2 leerlingen, die tusschentijds tot het 2e studiejaar waren toegelaten, zoodat de school toen 43 leerlingen telde.

Omtrent het gedrag en den ijver der leerlingen wordt gunstig bericht; het schoolverzuim bedroeg gemiddeld 7.4% en kwam bijna uitsluitend uit ongesteldheid voor.

Twee leerlingen genoten ondersteuning uit het te Batavia gevestigde studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg, terwijl met den aanvang van den nieuwen cursus het schoolgeld van twee andere leerlingen door de vrijmetselaarsloge te Samarang en door een ongenoemde werd betaald.

Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek werd geleidelijk uitgebreid en zoowel leeraren als leerlingen maakten er een ruim gebruik van.

De verzamelingen voor het onderwijs waren in Nederland aangevraagd, maar aan het einde des jaars nog niet ontvangen. Voor de scheikunde werd dat gemis eenigszins vergoed, doordien de leeraar in dat vak eene door hem medegebrachte kleine verzameling van leermiddelen voor het onderwijs afstond.

Gebouw.

De school bleef gevestigd in het woonhuis, daartoe bij de opening der inrichting ingehuurd.

Ontvangsten en uitgaven.

De uitgaven voor deze inrichting hebben in 1878 bedragen *f* 46352.47, behalve de huurprijs van het gebouw ad *f* 4800.— en de kosten van eenige kleine voorzieningen daaraan. Aan schoolgelden werd *f* 7625.— ontvangen.

c. Hoogere burgerschool met driejarigen cursus te Soerabaja.

Commissie van toezicht.

Bij den aanvang van het jaar bestond in deze eene vacature door het vertrek van Mr. *M. van den Heuvel.* Andere vacatures ontstonden achtereenvolgens door het vertrek van de heeren *A. Haga*, voorzitter, Mr. *C. G. de Beus* en *J. de Clercq Zubli.*

Ter aanvulling dezer vacatures werden gekozen de heeren *A. M. S. Hogerwaard*, *A. J. Snouck Hurgronje*, Mr. *D. Mounier* en Dr. *G. L. Mens Fiers Smeding*, terwijl het lid Mr *H. B. Davelaar* als voorzitter optrad.

Personeel.

De in December 1877 benoemde directeur der school, Dr. *C. de Gavere*, aanvaarde zijne betrekking in Januari 1878.

In Mei zag Mr. *G. F. N. Gori*, leeraar in de staatsinstellingen en de geschiedenis, zich genoodzaakt in het belang zijner gezondheid een tweejarig verlof naar Nederland aan te

vragen, waarop de waarneming zijner lessen werd opgedragen aan Mr. *R. Vorstman*, advokaat te Soerabaja.

Toen bij den aanvang van den nieuwen cursus in October het eerste studiejaar in twee parallel-afdeelingen moest gesplitst worden, werd de heer *E. J. Laromiguière Lafon* als tijdelijk leeraar in het Fransch aangesteld, terwijl aan het einde des jaars de eveneens toegestane tijdelijke leeraar voor de wiskunde nog niet was aangewezen.

Leerlingen.

Op 1 Januari 1878 bedroeg het aantal leerlingen 52, waarvan 25 in het eerste, 17 in het tweede en 10 in het derde studiejaar.

Tusschentijds werden zonder examen toegelaten tot het 1e studiejaar een leerling der hoogere burgerschool te Samarang en tot het 2e een leerling van de hoogere burgerschool te Breda.

Daarentegen werd de inrichting in den loop van het schooljaar door 8 leerlingen verlaten, namelijk door 1 uit het eerste, 5 uit het tweede en 2 uit het derde studiejaar. Drie hunner deden met goeden uitslag het examen voor volontair bij de artillerie, één werd leerling-telegrafist, één ging in den handel en drie volgden hunne ouders naar elders.

Aan het einde van den cursus bleven dus 46 leerlingen over, namelijk 25 in het eerste, 13 in het tweede en 8 in het derde studiejaar.

Bij de overgangsexamens werden 19 leerlingen bevorderd naar het tweede studiejaar en 9 tot het derde, terwijl aan 6 leerlingen van het derde studiejaar het getuigschrift van het

eindexamen werd uitgereikt. Van deze 6 lieten twee zich inschrijven als leerlingen der vierde klasse bij het gymnasium Willem III te Batavia, één bij de hoogere burgerschool te Haarlem, terwijl één plaats vond bij het kadaster; twee eindelijk volgden in den nieuwen cursus wederom de lessen van het derde studiejaar, in de hoop dat de school weldra een vijfjarigen cursus zou krijgen.

De toelatingsexamens leverden 23 leerlingen voor het eerste en 2 voor het tweede studiejaar, terwijl twee leerlingen van de hoogere burgerschool te Zalt-Bommel en één van het gymnasium Willem III te Batavia, zonder examen respectievelijk in het 1e, 2e en 3e studiejaar plaats namen.

Na de vacantie kwamen 6 leerlingen niet weer terug; 3 omdat zij hunne ouders naar elders gevolgd waren en 3 omdat zij eene andere bestemming hadden gekozen. De nieuwe cursus begon dus met 36 oud-leerlingen en 28 nieuwe, waarvan 27 in het eerste, 24 in het tweede en 13 in het derde studiejaar, te zamen 64, welk cijfer op ultimo December met 1 verminderd was, doordien een leerling der 2e klasse bij den post- en telegraafdienst was overgegaan.

Het gedrag, de vlijt en de vorderingen der leerlingen worden zeer geroemd. Het schoolverzuim bepaalde zich bijna geheel en al tot weinig talrijke gevallen van ongesteldheid. Alleen de gymnastiek-lessen, die uit gebrek aan een lokaal niet bij de inrichting zelve konden gegeven worden, werden nog al veel verzuimd. Het onderwijs in de staatsinstellingen en de geschiedenis leed schade door de langdurige ongesteldheid van den leeraar in die vakken en zijne daarop gevolgde vervanging.

Bibliotheek en Verzamelingen.

De bibliotheek werd voornamelijk uitgebreid door aanvulling van reeds aanwezige tijdschriften en vervolgwerken; door de leeraren werd van de boeken veel gebruik gemaakt, maar door de leerlingen slechts weinig.

De verzamelingen voor het onderwijs verkeerden in goeden staat en hadden weinig aanvulling noodig.

Gebouw.

Het gebouw bleek meer en meer te klein te zijn, vooral ook omdat een gedeelte daarvan, wegens onvoldoende inrichting, voor het onderwijs niet te benutten was.

Ontvangsten en Uitgaven.

De uitgaven, behalve die voor het gebouw, bedroegen *f* 41.856.25, terwijl aan schoolgelden *f* 9743 ontvangen werd.

Burgeravondschool, verbonden aan de hoogere burgerschool te Soerabaja.

Deze school werd op 1 November 1877 met 108 leerlingen geopend. Het bleek echter spoedig dat velen hunner niet voldoende ontwikkeld waren om het onderwijs met vrucht te volgen. Van daar dat op 1 Januari 1878 het aantal reeds tot 88 was gedaald, terwijl ook in het nieuwe jaar anderen

ophielden de lessen te volgen. Voor velen was hun gevorderde leeftijd (er waren enkele leerlingen tot van 30 jaar) een ernstig bezwaar, terwijl het onvermogen om zich de onontbeerlijkste hulpmiddelen van het onderwijs aan te schaffen sommigen verhinderde met hunne studiën voort te gaan.

Op 1 October 1878 vingen de lessen van den tweeden cursus aan met 53 leerlingen, van welke gezegd werd dat zij de lessen met een ernstig en weloverlegd doel volgden. Omtrent dit doel waren door de leerlingen de volgende opgaven medegedeeld: 13 wenschten zich te bekwamen voor opzichter bij den waterstaat, 10 voor machinist bij de marine, 2 voor landmeter bij het kadaster, 1 voor teekenaar bij den artillerieconstructiewinkel, 7 voor telegrafist, 2 voor de militaire administratie en 5 voor den handel. De overige 13 hadden omtrent hunne bestemming nog geene bepaalde keuze gedaan.

Aan het einde des jaars waren van deze 53 leerlingen 31 geplaatst in het eerste en 22 in het tweede studiejaar.

De uitgaven bedragen *f* 8890.— terwijl het bedrag der ontvangen schoolgelden niet kan worden opgegeven, omdat die gelden te zamen met de inkomsten der hoogere burgerschool verantwoord zijn.

De inning der schoolgelden ontmoette nog al bezwaar, zoodat aan het einde des jaars een niet onbelangrijke achterstand verschuldigd bleef.

B.

LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET HEN GELIJKGESTELDEN.

---

§ 1.

Mededeelingen van algemeenen aard.

In den loop van het jaar 1878 werden geene beschikkingen genomen, die ingrijpende veranderingen in den bestaanden toestand te weeg konden brengen. Alleen het volgende komt voor vermelding in aanmerking.

Bij het gouv.-besluit van 10 Februari 1878 n°. 52 werd bepaald, dat de aanwijzing der standplaatsen van de onderwijzers der 1e en 2e klasse, tot nog toe aan de Regeering voorbehouden, aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid zou worden overgelaten.

Voorts nam de Regeering bij het besluit van 31 Maart 1878 n°. 8, de gunstige beschikking, dat de tijd, gedurende welken iemand tijdelijk als onderwijzer der 3e klasse bij het

openbaar lager onderwijs is werkzaam geweest, bij eene onmiddelijk daarop volgende definitieve benoeming als dienst-tijd in rekening wordt gebracht voor de toekenning van tractementsverhoogingen.

In het belang eener nauwkeurige en gelijkvormige administratie bij de openbare lagere scholen, stelde de Directeur van Onderwijs bij zijn besluit van 6 November 1878 nº. 13226 het model vast van een doorloopend register van de leerlingen.

Ook van de kaartjes, voor vlijt en goed gedrag aan de leerlingen uit te reiken, werd een nieuw model vastgesteld bij het besluit van den Directeur van Onderwijs van 15 Februari 1878 nº. 1910, die bij de toezending daarvan opnieuw de aandacht vestigde op de wenschelijkheid om die kaartjes telkens door de ouders voor gezien te doen teekenen en ze daarna weer aan den hoofdonderwijzer der school te doen vertoonen.

---

§ 2.

Toezicht op het Onderwijs.

De Inspecteur van de 2e afdeeling, *J. M. Roskopf*, vertrok in September wegens ziekte met een tweejarig verlof naar Nederland. Te zijner vervanging werd in November aangesteld *J. Kunst*, vroeger inspecteur in de 1e afdeeling, die kort te voren van buitenlandsch verlof was teruggekeerd.

Bij Staatsblad 1878 nº. 159 werd het gouvernement van Atjeh en Onderhoorigheden onder de 1e inspectie-afdeeling gebracht.

In de 1e en 3e afdeelingen werden op weinige uitzonderin-

gen na alle lagere scholen minstens eenmaal geïnspecteerd; in de 2e afdeeling echter konden verscheidene scholen niet bezocht worden door de ziekte en daarop gevolgde vervanging van den inspecteur, waarbij de betrekking twee maanden lang onvervuld moest blijven.

Bij gelegenheid eener reis van den Directeur van Onderwijs in de maanden November en December, hoofdzakelijk voor de belangen van het inlandsch onderwijs ondernomen, werden de lagere scholen te Soerabaja, Pasoeroean, op het eiland Madura, te Probolinggo en te Bandjermasin ook door dezen bezocht.

In de maand Juli kwamen de inspecteurs als naar gewoonte te Batavia bijeen, om zoowel onderling als met den Directeur van Onderwijs de belangen van het lager onderwijs te bespreken.

Voorts werd het toezicht op het lager onderwijs zeer gebaat door het gouv.-besluit van 16 September 1878 no. 19, waarbij aan de inspecteurs de bevoegdheid werd gegeven tot de verzending van diensttelegrammen aan den Directeur van Onderwijs.

Het toezicht door de plaatselijke schoolcommissiën uitgeoefend, verschilde wederom zeer veel. Terwijl op sommige plaatsen de leden dier commissie veel belangstelling in de zaak toonden, werd zij door anderen weinig ter harte genomen.

§ 3.

Acten van bekwaamheid tot het geven van Onderwijs.

Examens tot het verkrijgen dezer acten werden afgenomen op de volgende plaatsen:

te Batavia twee malen
» Samarang een maal
» Soerabaja » » en
» Makassar » »

Te Samarang, waar zich twee candidaten voor den hoofd-onderwijzersrang hadden aangemeld, trokken beiden zich voor den afloop van het examen terug.

Uit den bij dit verslag gevoegden staat l^a^. A, blijkt dat 38 examens met gunstigen en 17 met ongunstigen uitslag werden afgelegd.

De lessen aan de normaalschool voor hulponderwijzers te Batavia werden geregeld gegeven. Op 1 Januari waren daarvoor 14 personen ingeschreven, namelijk 9 hulponderwijzers en 2 hulponderwijzeressen in 's lands dienst en 3 particuliere onderwijzers.

In den loop van het jaar werden 8 leerlingen afgeschreven, waarvan 1 wegens vertrek en 7 wegens het verkrijgen der hoofdakte (6 onderwijzers en 1 onderwijzeres). Daarentegen werden als nieuwe leerlingen opgenomen 7 hulponderwijzers en 2 hulponderwijzeressen in dienst van het gouvernement en 1 particulier onderwijzer. Daardoor bestond het aantal leerlingen aan het einde des jaars uit

11 gouvernements-onderwijzers,
3 » -onderwijzeressen en
2 particuliere onderwijzers.

Bij het gouv.-besluit van 25 Januari 1878 n°. 10, werden in het reglement der normaalschool twee veranderingen gebracht:

ten eerste werd afgezien van de vroeger vastgestelde verdeeling der leervakken onder de zes leeraren, die dikwijls tot ongerief aanleiding gegeven had, met bepaling dat die verdee-

ling naar gelang van omstandigheden door de leeraren zelf in gezamenlijk overleg zou geschieden;

ten tweede werd bepaald dat de vacantie zou loopen van 1 Augustus tot 15 September en dat eveneens gedurende de vacantiën der openbare lagere scholen geene lessen zouden gegeven worden.

---

§ 4.

Getal en aard der scholen.

Zooals blijkt uit den staat 1ª. B waren er op ultimo December 1878 in Nederlandsch-Indië 96 openbare lagere scholen, waarvan 10 alleen voor meisjes, en 28 bijzondere scholen, waarvan 22 als voor meer uitgebreid lager onderwijs zijn opgegeven.

In dit jaar werden 8 nieuwe openbare lagere scholen opgericht en wel:

de gemengde school te Priaman, op 1 Maart met 20 leerlingen geopend, een cijfer dat op ultimo December tot 18 gedaald was;

de gemengde school te Kotta Radja, geopend op 1 Juli met 25 leerlingen en die op ultimo December er 55 telde;

de tweede meisjesschool te Batavia, in Augustus met 85 leerlingen geopend in het lokaal, tot dien tijd door de bestaande meisjesschool geoccupeerd, welke toen onder den naam van 1e meisjesschool werd overgebracht naar het nieuwe lokaal in de Willemslaan (nabij het Koningsplein), oorspronkelijk voor eene openbare 6e lagere school bestemd;

de meisjesscholen te Magelang, Soerakarta, Djokjokarta, Probolinggo en Makassar, waarvan de 4 eerste in Augustus en de laatste in Juli werden geopend en die aan het einde

des jaars respectievelijk 20, 46, 40, 17 en 60 leerlingen telden.

De teekenlessen aan de openbare 1e en 3e lagere scholen te Batavia, werden aan het einde des jaars door slechts 16 leerlingen gevolgd, tegen 25 een jaar te voren; gedurige verhindering van den teekenmeester wegens ongesteldheid moet als reden dezer vermindering beschouwd worden.

Te Soerabaja werd van die lessen door slechts 28 leerlingen der openbare lagere scholen gebruik gemaakt, tegen 34 in 1877.

Te Samarang daarentegen schijnen deze lessen meer op prijs gesteld te worden, wordende daaraan op ultimo December door 114 leerlingen deelgenomen, tegen 117 een jaar te voren.

In den staat Ia. B zijn niet opgenomen de volgende inrichtingen van onderwijs, die daarom afzonderlijk worden vermeld:

a. De bijzondere namiddagschool van den heer *A. M. van Schaik*, hoofdonderwijzer aan de openbare 1e lagere school A te Samarang, vroeger vermeld onder den naam van zijn voorganger *L. C. Polderman*, voor lager onderwijs en het Fransch;

b. de bijzondere namiddagschool van den heer *A. C. Tjebbes*, hoofdonderwijzer aan de openbare 1e lagere school B te Samarang, voor gewoon en meer uitgebreid lager onderwijs, waarmede in den loop des jaars de gymnastiekschool van den heer *B. Stoutjesdijk* werd vereenigd. Deze school wordt gezegd zeer te bloeien en telde aan het einde des jaars 61 leerlingen;

c. de gymnastiekschool der maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Samarang;

d. de gymnastiekschool te Soerakarta, met eene afzonderlijke klasse voor meisjes;

e. de bijzondere namiddagschool van den heer *W. Tinge*, hoofdonderwijzer aan de openbare derde lagere school te Soerakarta, voor gewoon en meer uitgebreid lager onderwijs, vrouwelijke handwerken en schermen.

f. de teekenschool van den heer *von Juncker Bigatto* te Pasoeroean;

g. de gymnastiekschool verbonden aan de particuliere jongensschool van den heer *Nanning* te Soerabaja;

De particuliere namiddagschool van den heer *P. Lakeman* te Soerakarta, werd wegens zijn vertrek gesloten.

De gelegenheden tot het ontvangen van voorbereidend onderwijs te Batavia bleven zich bepalen tot eene Fröbelschool en tot voorbereidende klassen aan de beide scholen der Zusters Ursulinen aldaar. Voor het vervolg kan echter eene belangrijke uitbreiding van dit onderwijs te gemoet gezien worden, daar zich te Batavia eene vereeniging tot het geven van voorbereidend onderricht aan kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden gevormd heeft, die in 1879 hare eerste school hoopt te kunnen openen.

Te Samarang wordt voorbereidend onderwijs gegeven aan de Fröbelschool der vrijmetselaarsloge, die steeds zeer geroemd wordt en aan het einde des jaars 72 leerlingen telde; ook aan de beide weeshuis-scholen en aan de bijzondere meisjesschool der Zusters Franciscanessen zijn voorbereidende klassen verbonden.

Te Soerabaja is eene Fröbelschool verbonden aan de bijzondere school der Zusters Ursulinen en eene aan de bijzondere school van Mej. *Huijgens*, die beide zeer geroemd worden. Ook te Pasoeroean vindt men eene kleine bewaarschool.

§ 5.

Omvang en toestand van het onderwijs.

De omvang van het onderwijs werd eenigszins uitgebreid door een voorschrift van den Directeur van Onderwijs, houdende dat het Fransch, tot nog toe alleen op de openbare 1e lagere scholen en meisjesscholen onderwezen, ook op de 3e school te Batavia en de scholen te Meester-Cornelis, Poerworedjo, Probolinggo, Malang, Bandjermasin en Menado zal worden ingevoerd, met dien verstande dat aan dit onderwijs, gelijk ook voor de meisjesscholen werd bepaald, alleen wordt deelgenomen door de leerlingen, die naar het oordeel van den hoofdonderwijzer of de hoofdonderwijzeres daartoe voldoende ontwikkeling bezitten.

Tegelijkertijd werd het leerplan der meisjesscholen vastgesteld en daarbij het onderwijs in de vrouwelijke handwerken geregeld.

Hoewel daardoor eenige openbare lagere scholen buiten de grenzen van het gewoon lager onderwijs gaan, is het niet noodig voorgekomen ze in den staat Ia. B onder de scholen van meer uitgebreid lager onderwijs te brengen, omdat dit laatste op het leerplan nog slechts eene zeer bescheidene plaats inneemt.

De toestand van het onderwijs aan vele openbare lagere scholen en vooral de wijze, waarop het wordt medegedeeld, kan wel bevredigend genoemd worden.

Nog steeds wordt echter het nadeel ondervonden, dat vele jongens uit de mindere standen de school verlaten, zonder haar geheel te hebben doorloopen, omdat zij voor dien tijd genoeg

kennis hebben verworven om het klein-ambtenaarsexamen af te leggen.

De openbare meisjesscholen beginnen reeds in zooverre een gunstigen invloed uit te oefenen, dat de meisjes het onderwijs langer blijven volgen, dan zij gewoonlijk aan de gemengde school deden. Ook heeft men hier en daar opgemerkt dat de concurrentie, die zij de particuliere meisjesscholen aandoen, tot meerdere krachtsinspanning bij deze laatste heeft geleid.

Overigens blijft tusschen de bijzondere meisjesscholen veel verschil bestaan: terwijl van sommige inderdaad kan gezegd worden dat ze aan alle billijke eischen voldoen, laat bij de andere het onderwijs veel te wenschen over. De voorname oorzaken hierbij zijn ongeoefendheid der onderwijzeressen en onvoldoendheid van het personeel.

De bijzondere jongensscholen gingen voort zich voornamelijk toe te leggen op voorbereiding tot het toelatingsexamen der hoogere burgerscholen; een streven waaraan door het openbaar lager onderwijs nog weinig deelgenomen wordt.

Ten opzichte der verschillende leervakken kan nog het volgende worden medegedeeld:

Lezen.

Hoewel nog niet alle onderwijzers de voorgeschreven leermethode van *Bouman* met oordeel toepassen, kan het aanvankelijk leesonderricht aan de openbare lagere scholen in het algemeen goed genoemd worden. Bij de toepassing der genoemde methode deed zich dikwijls het bezwaar gevoelen, dat de daartoe behoorende platen te veel afbeeldingen geven van dingen, die aan Indische kinderen onbekend zijn; bekwame onderwijzers wisten dit bezwaar te ontwijken door gebruik

te maken van bekende voorwerpen, liefst uit de dagelijksche omgeving der kleinen.

Op enkele bijzondere scholen wordt de waarde van dit leervak weinig ingezien, zoodat alleen in de lagere klassen en door het minst geoefende personeel afzonderlijke leeslessen worden gegeven.

Bij vele leerlingen, die zich buiten de school van eene inlandsche taal bedienen, ontbrak nog steeds eene zuivere uitspraak.

Schrijven.

Voor het onderwijs in het schrijven is geene bepaalde methode voorgeschreven en nu aan dit vak niet zooveel tijd kan worden besteed als vroeger, komt werkelijk fraai schrift minder voor. Op vele scholen echter werd dit vak met zorg en overleg behandeld en gaf dan ook bevredigende en practisch bruikbare resultaten.

Rekenen.

Het onderwijs in dit leervak wordt gaandeweg beter, door de oordeelkundige aanschouwelijke wijze, waarop het door de meeste onderwijzers wordt gegeven, terwijl ook de bestaande rekenboekjes, als hulpmiddelen ter toepassing van het geleerde, weinig te wenschen overlaten.

Op de meisjesscholen was dit onderwijs veelal niet zoo bevredigend, omdat men daar dikwijls zekere voorliefde voor moeielijke, maar nuttelooze oefeningen met groote getallen toonde.

De systematische namen der maten en gewichten van het metrieke stelsel worden op alle scholen onderwezen.

Vormleer.

In dit leervak is eenige vooruitgang waargenomen. De noodzakelijkheid om dit onderwijs bepaaldelijk te doen strekken tot oefening van het voorstellings- en opmerkingsvermogen, begon men meer en meer in te zien. Nog steeds echter werd de waarde dezer leerstof door vele onderwijzers niet begrepen, zoodat hun onderwijs gebrekkig en voor de leerlingen even vervelend als onvruchtbaar was.

Nederlandsche taal.

Het onderwijs in alle vakken aan de openbare lagere scholen wordt zooveel mogelijk dienstbaar gemaakt aan de bevordering der kennis van de moedertaal.

Ofschoon nog wel eens het vormelijke in de taaloefeningen de bovenhand had, stond meestal het aanbrengen van juiste begrippen omtrent de beteekenis van woorden en zinswendingen op den voorgrond.

Aan eenige bijzondere scholen bleken de schriftelijke oefeningen nog dikwijls te bestaan in het maken van droge verbuigingen en vervoegingen.

Aardrijkskunde.

Bij het leerplan der openbare lagere scholen is eene geleidelijke behandeling van dit vak voorgeschreven; wegens zijn grooten omvang kon het echter op de meeste scholen zelfs in groote trekken niet geheel worden behandeld. De kennis van het geleerde was echter vrij bevredigend.

Aan sommige bijzondere scholen bleken de onderwijzers nog niet overtuigd te zijn van het beginsel, dat een vruchtbaar onderwijs in dit vak behoort uit te gaan van de kennis der naaste omgeving.

Geschiedenis.

Het onderwijs in dit leervak bleef eene zeer ondergeschikte plaats innemen en het laat zich aanzien dat eene geregelde behandeling er van nog lang tot de vrome wenschen zal behooren. Intusschen zijn de historieplaten van *IJkema* op den catalogus der leermiddelen gebracht, die in de handen der bekwamere onderwijzers ongetwijfeld zullen bijdragen tot het ontwikkelen van den smaak voor de geschiedenis des vaderlands.

Kennis der natuur.

Dit zoo nuttige en belangrijke leervak kwam slechts zelden tot zijn recht, omdat het eene groote mate van kennis bij den onderwijzer vereischt, zooals bij slechts weinigen wordt gevonden, terwijl het onderwijs daarin, zonder eenige, zij het ook eenvoudige hulpmiddelen, inderdaad moeielijk te geven is. Meestal moest het zich bepalen tot de bespreking van voorwerpen uit de omringende natuur en verklaring van de meest voorkomende natuurverschijnselen.

Zingen.

Mocht al aan dit vak wat meer zorg worden besteed, de resultaten konden slechts zelden bevredigend genoemd worden, daar slechts weinig onderwijzers en nagenoeg geene onderwijzeressen in staat zijn deugdelijk zang-onderwijs te geven. Bij de laatstgenoemden scheen zelfs meestal van de vormende kracht van dit onderwijs weinig begrip te bestaan.

Beginselen der levende talen.

Op de openbare lagere scholen wordt alleen het Fransch onderwezen, namelijk op de 1e scholen, de meisjesscholen

en, zooals boven reeds werd medegedeeld, in dit jaar voor het eerst ook aan eenige andere scholen. De vorderingen worden nog steeds gezegd gering te zijn.

Aan de bijzondere scholen werd van vreemde talen meer werk gemaakt, hoewel de methode van het onderwijs vaak te wenschen overliet.

Teekenen.

Dit onderwijs, dat geen verplicht leervak vormt, vindt, zooals boven werd aangetoond, op verschillende plaatsen zeer verschillenden bijval. Bijna overal echter zijn de vorderingen der leerlingen niet voldoende, om eenig nut voor de praktijk te kunnen opleveren.

Het teekenonderwijs aan de bijzondere scholen heeft meestal evenzeer weinig voortreffelijks.

Gymnastiek.

Meer en meer begint men aan de openbare lagere scholen het houden van eenvoudige ligchaamsoefeningen zonder werktuigen in te voeren. Daar echter deze oefeningen niet verplichtend zijn, worden ze door vele onderwijzers uit onwetendheid of gemakzucht nog te zeer verwaarloosd.

Geregeld onderwijs door bevoegde personen komt slechts aan eenige weinige bijzondere scholen voor.

Handwerken voor meisjes.

Dit onderwijs wordt alleen op de meisjesschool gegeven en ondervindt bij de leerlingen eene ruime mate van belangstelling. Het blijkt niet dat bij dit onderwijs veel methode in acht genomen wordt.

§ 6.

Onderwijzend Personeel.

Het gedrag en de ijver der onderwijzers en onderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs kunnen weder in het algemeen geroemd worden.

De onderwijzers-vereenigingen te Batavia en Soerabaja gingen voort maandelijks te vergaderen ter onderlinge bespreking van onderwerpen uit hunnen werkkring. Te Batavia namen ook enkele leeraren der hoogere burgerschool daaraan deel. Van andere plaatsen zijn omtrent dergelijke vereenigingen geene mededeelingen ontvangen.

In den staat l[a] C wordt een overzicht gegeven van het onderwijzend personeel op ultimo December 1878, zoo aan de openbare als aan de bijzondere lagere scholen werkzaam, zijnde dat personeel samengesteld als volgt:

a. aan de openbare lagere scholen:
- 86 hoofdonderwijzers,
- 10 hoofdonderwijzeressen,
- 126 hulponderwijzers,
- 38 hulponderwijzeressen,
- 2 mannelijke kweekelingen en
- 4 vrouwelijke kweekelingen;

b. aan de bijzondere scholen:
- 13 hoofdonderwijzers,
- 17 hoofdonderwijzeressen,
- 19 hulponderwijzers,
- 38 hulponderwijzeressen en
- 7 vrouwelijke kweekelingen.

Verder blijkt uit den staat l[a]. D dat het onderwijzend

personeel aan de openbare lagere scholen (met inbegrip van hen, die met verlof of op wachtgeld waren) op ultimo December 1878 uit 313 personen bestond, zijnde:

56 onderwijzers der 1e klasse
100 » » 2e »
44 » » 3e » met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer,
54 » » 3e klasse met acte van bekwaamheid als hulponderwijzer,
5 onderwijzeressen der 1e klasse,
9 » » 2e »
6 » » 3e » met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres,
32 » » 3e » met acte van bekwaamheid als hulponderwijzeres,
2 mannelijke kweekelingen,
5 vrouwelijke »

De mutatiën onder het onderwijzend personeel der openbare lagere school worden in den staat Ia. E aangegeven en leveren de volgende uitkomsten:

3 onderwijzers overleden,
4 onderwijzers
1 onderwijzeres } werden eervol uit 's lands dienst ontslagen,
1 onderwijzer
1 onderwijzeres } werden wegens ziekte uit hunne betrekking ontslagen,
1 onderwijzer ging over bij het inlandsch onderwijs,
2 onderwijzers gingen over bij het middelbaar onderwijs,
17 onderwijzers vertrokken met verlof naar Nederland.

§ 7.

Getal en aard der leerlingen.

In de staten l[a] F, G en H wordt een overzicht gegeven van de kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die op ultimo December 1878 de lagere scholen bezochten.

Blijkens staat l[a] F bedroeg het aantal dezer leerlingen aan de openbare lagere scholen op genoemd tijdstip 6682 (3876 jongens en 2806 meisjes), tegen 6095 (3616 jongens en 2479 meisjes) aan het einde van 1877, hetgeen eene vermeerdering aanwijst van 587 leerlingen, waarvan 260 jongens en 327 meisjes.

De vermeerdering van het aantal meisjes geldt voornamelijk die van twaalfjarigen en hoogeren leeftijd, die vroeger gewoon waren de school te verlaten, maar nu aan de meisjesscholen langer onderwijs bleven genieten.

De staat l[a] G bevat eene gelijke opgave voor de bijzondere scholen, die bezocht werden door 1958 Europesche leerlingen (725 jongens en 1233 meisjes), tegen 2075 (743 jongens en 1332 meisjes) een jaar te voren, gevende eene vermindering van 117 leerlingen (18 jongens en 99 meisjes).

In den staat l[a]. H vindt men eene samentrekking der beide vorige en dus eene opgave der Europeesche leerlingen, die op ultimo December 1878 zoowel de openbare als de bijzondere lagere scholen bezochten. Hun aantal bedroeg 8640 (4601 jongens en 4039 meisjes), tegen 8170 (4359 jongens en 3811 meisjes) aan het einde van 1877, zijnde eene vermeerdering van 470 leerlingen (242 jongens en 228 meisjes).

De staten l[a]. I en K geven verschillende bijzonderheden voor elke school afzonderlijk omtrent het onderwijzend per-

soneel en de leerlingen; in den eersten worden de openbare en in den tweeden de bijzondere lagere scholen behandeld.

Aan de openbare lagere scholen werd door 260 personen, de kweekelingen niet medegerekend, les gegeven aan 7223 kinderen, zijnde gemiddeld 1 onderwijzer op 27.78 leerlingen; aan het einde des vorigen jaars waren er 246 onderwijzers en 6654 kinderen, dus op 1 onderwijzer 27 leerlingen.

Onder het getal der leerlingen waren 541 inlanders of vreemde oosterlingen, dat is 2 meer dan in het vorige jaar.

Het aantal gratis-leerlingen bedroeg 3625 of 50% en 42 minder dan ten vorigen jare, toen de percentsverhouding 55% was.

De leerlingen waren over de verschillende klassen verdeeld als volgt:

laagste	klasse	3741,
middelste	»	2760,
hoogste	»	722,

zijnde respectievelijk 113, 442 en 34 meer dan in het vorige jaar.

Het schoolverzuim bedroeg gemiddeld 23 dagen per leerling, dat is 2 minder dan in het voorafgaande jaar.

De school werd verlaten door 3333 kinderen, waarvan 198 alle klassen doorloopen hadden; in 1877 waren deze cijfers 3212 en 241. Hoewel het eene treurige waarheid is, dat velen, die de school verlaten zonder alle klassen te hebben doorloopen, het onderwijs voor goed laten varen, zijn er onder de opgegeven cijfers toch ook zeer velen begrepen, die wegens verplaatsing hunner ouders naar elders gaande, dadelijk de school op nieuw bezoeken.

Op de bijzondere scholen, de kweekelingen eveneens niet

medegerekend, werd door 87 personen aan 1982 kinderen onderwijs gegeven, zoodat op 1 onderwijzer gemiddeld 21.63 leerlingen komen; in het vorige jaar was dit getal 24.

Onder de leerlingen waren 24 inlanders of vreemde oosterlingen, tegen 27 in 1877.

In de laagste waren 897 leerlingen, in de middelste 717 en in de hoogste 368.

Van de 624 kinderen, die de openbare scholen verlieten, hadden 149 alle klassen doorloopen. In 1877 waren deze cijfers 579 en 158.

Omtrent het schoolverzuim zijn geene voldoende aanteekeningen ontvangen.

---

§ 8.

Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen.

De openbare 1e lagere school te Batavia werd uit het lokaal aan de Willemslaan naar het vernieuwde gebouw aan den schoolweg teruggebracht, waarop het eerstgenoemde lokaal door de 1e meisjesschool werd betrokken.

Het gebouw der 3e school op Kramat onderging eene zware reparatie en werd in November weder in gebruik genomen.

De scholen te Meester-Cornelis, Bandong, Serang en Fort de Kock werden vergroot of verbeterd.

Te Kotta Radja werd de school nog steeds in eene voormalige hoofdofficierswoning gehouden.

De schoollokalen en onderwijzerswoningen te Tjilatjap, Patti en Banjoemas ondergingen belangrijke reparatien.

De openbare 1e school A te Samarang werd belangrijk ver-

groot, hetgeen aan het einde des jaars bijna was afgeloopen.

De 1e en 2e scholen te Soerakarta wisselden met elkander van lokaal, omdat de eene ruimte over had en de andere die te kort kwam. Voorts werd ter plaatse een nieuw lokaal voor de 3e school gebouwd, dat aan het einde des jaars bijna gereed was.

Voor de nieuwe meisjesscholen te Soerakarta, Djokjakarta en Magelang werden particuliere woningen van voldoende geschiktheid ingehuurd.

Aan de school te Ngawi werd tijdelijk het lokaal der inlandsche school afgestaan, dat, hoewel vele gebreken hebbende, toch aanmerkelijk beter is dan het ongezonde bamboezen gebouw, dat vroeger voor de school werd gebruikt.

Op vele plaatsen liet de toestand en de ruimte der schoollokalen nog veel te wenschen over, vooral op de hoofdplaats Soerabaja; op geleidelijke wijze wordt voortgegaan daarin verbetering te brengen.

De onderwijzerswoningen verkeeren meestal in goeden staat.

Het meubilair en de leermiddelen der openbare lagere scholen worden door voortdurende aanvulling en behoorlijke zorg in goeden staat gehouden.

De inrichting der bijzondere openbare lagere scholen heeft nergens tot klachten geleid en was over het algemeen vrij voldoende.

---

§ 9.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de ontvangsten en uitgaven betreffende het openbaar lager onderwijs, met vermelding der gemiddelde kosten per leerling.

Ontvangsten en uitgaven ten behoeve van het openbaar lager onderwijs in Ned. Indië gedurende 1878.

JAREN.	UITGAVEN.	ONTVANGSTEN.	VERSCHIL.	AANTAL LEERLINGEN.	GEMIDDELDE KOSTEN PER LEERLING.	*Aanmerkingen.*
1878	Aan tractementen, meubilair, leermiddelen en verdere kosten ..... f 822771.95					
	Huishuur-indemniteit van onderwijzers en inhuur van lokalen..... » 228265.—					
	Nieuwe werken en reparatiën van schoolgebouwen..... » 92601.—					
	Totaal..... f 1143637.95	f 160906 96⅝	f 982730 98⅝	7225	f 136 05	
1877	Aan » ..... » 1018445.59	» 148165 64⅝	» 870279 94⅝	6634	» 151 18	

Le. **A.**

SOORT DER ACTEN VAN BEKWAAMHEID.	Batavia.		Samarang.		Soerabaja.		Soera-karta.		Padang.		Makasser.		TOTAAL.		AANMERKINGEN.
	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	
I Hoofdonderwijzers	6	2	»	»	1	1	»	»	»	»	1	»	8	3	
II Hoofdonderwijzeressen	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
III Hulponderwijzers	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
IV Hulponderwijzeressen	5	4	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	6	4	
V Huisonderwijzers	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VI Huisonderwijzeressen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in de Fransche taal	3	2	»	»	1	2	»	»	»	»	1	»	5	4	
» Engelsche taal	»	1	»	»	1	1	»	»	»	»	»	»	1	2	
» Hoogduitsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» wiskunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» landbouwkunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	2	»	
» landmeetkunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» gymnastiek	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
het teekenen	2	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	3	1	
VIII Onderwijzeressen in de Fransche taal	4	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	2	
» Engelsche taal	5	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	5	1	
» Hoogduitsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
het teekenen	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
» rekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
de vrouwelijke handwerken	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
TOTAAL IN 1878	26	13	»	»	8	4	»	»	»	»	4	»	38	17	
» » 1877	11	1	3	2	4	1	1	1	2	»	1	»	22	4	
Vermeerdering	15	12	»	»	4	3	»	»	»	»	3	»	16	13	
Vermindering	»	»	3	2	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	

L^a. **B.**

Getal en aard der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1878.

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidiëerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Bantam	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia	9	»	9	»	»	»	2	9	11	11	9	20
Krawang	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Preanger-Regentschappen	1	»	1	1	»	1	»	»	»	2	»	2
Cheribon	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Tagal	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Pekalongan	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Samarang	8	»	8	»	»	»	2	5	7	10	5	15
Japara	3	»	3	»	»	»	1	»	1	4	»	4
Rembang	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Soerabaja	9	»	9	»	»	»	»	5	5	9	5	14
Pasoeroean	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Probolinggo	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Bezoeki	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Banjoewangi	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoemas	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Bagelen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kadoe	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Djokjokarta	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Soerakarta	6	»	6	»	»	»	»	1	1	6	1	7
Madioen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kediri	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Madura	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Transportere...	68	»	68	1	»	1	5	21	26	74	21	95

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidiëerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Per transport...	68	»	68	1	»	1	5	21	26	74	21	95
Atjeh en Onderhoorigheden..	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Sumatra's Westkust.....	7	»	7	»	»	»	»	1	1	7	1	8
Benkoelen.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Lampongsche distrikten.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banka.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Riouw.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Wester-afdeeling van Borneo.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Z.- en O.-afdeeling van Borneo.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Celebes en onderhoorigheden.	7	»	7	»	»	»	»	»	»	7	»	7
Menado.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Amboina.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Ternate.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL IN 1878...	96	»	96	1	»	1	5	22	27	102	22	124
» » 1877...	88	»	88	1	»	1	6	22	28	95	22	117
Vermeerdering...	8	»	8	»	»	»	»	»	»	7	»	7
Vermindering....	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»

Ia. **C.**

Onderwijzend personeel bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1878.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).
Bantam.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Batavia.....	7	21	»	2	12	3	5	9	»	7	20	3	12	30	»	9	32	6
Krawang....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Preanger-Regentschappen	1	2	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	2	3	»	»	»	»
Cheribon....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Tagal.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Pekalongan..	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Samarang...	7	16	»	1	6	»	3	2	»	3	9	»	10	18	»	4	15	»
Japara.....	3	2	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	4	2	»	»	1	»
Rembang ...	3	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	4	»	»	»	»
Soerabaja ...	8	12	2	1	8	1	3	7	»	4	7	1	11	19	2	5	15	2
Pasoeroean..	2	3	»	»	2	»	»	»	»	1	»	3	2	3	»	1	2	3
Probolinggo.	1	2	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	1	1	»
Bezoeki.....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Banjoewangi.	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Kediri.....	2	3	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	1	»
Madioen....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Soerakarta..	5	7	»	1	1	»	»	»	»	1	1	»	5	7	»	2	2	»
Djokdjokarta.	2	5	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	2	5	»	1	1	»
Kadoe.....	1	1	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	1	1	»
Bagelen.....	2	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	»	»
Banjoemas..	3	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»
Madura.....	2	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	2					»
Transportere	60	96	2	8	34	4	13	19	»	16	38	7	73	11				11
														1	»	»	1	
														5	2	24	72	

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).
Per transport	60	96	2	8	34	4	13	19	»	16	38	7	73	115	2	24	72	11
Atjeh en onderhoorigh.	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Sumatra's Westkust..	6	6	»	1	3	»	»	»	»	1	»	»	6	6	»	2	3	»
Benkoelen...	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Palembang..	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Lamp. distr..	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Banka.....	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Riouw.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Westerafdeeling v. Borneo	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Z.- en O.-afd. van Borneo..	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Celebes en onderhoorigheden....	6	6	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	6	6	»	1	1	»
Menado.....	2	5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	5	»	»	»	»
Amboina....	2	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	6	»	»	»	»
Ternate.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Timor.....	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Totaal in 1878.	86	126	2	10	38	4	13	19	»	17	38	7	99	145	2	27	76	11
» » 1877.	84	129	1	4	32	3	12	23	»	17	35	8	96	152	1	21	67	11
Vermeerdering.	2	»	1	6	6	1	1	»	»	»	3	»	3	»	1	6	9	»
Vermindering.	»	3	»	»	»	»	»	4	»	»	»	1	»	7	»	»	»	»

L^a. D.

Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers, onderwijzeressen en kweekelingen bij het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1878.

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
		Inspecteurs.	
1	J. Kunst.	Inspecteur in de 2e afdeeling.	13 Nov. 1878
2	J. M. Roskopf.	Met verlof in Nederland.	
3	W. van der Lee.	Inspecteur in de 1e afdeeling.	4 Jan. 1877
4	H. Meijll.	» » » 3e »	2 Feb. »
		Onderwijzers der 1e klasse.	
1	J. Schoonderbeek.	Met verlof in Nederland.	
2	A. de Bruijn Mzn.	Hoofdonderw. 2e sch. Batavia.	14 Jan. 1878
3	J. J. de Weijer.	» 1e » Batavia.	14 » »
4	J. C. Tamson.	» 3e » id.	11 Feb. 1876
5	H. Schoemaker.	» 2e » Samarang.	12 » 1877
6	L. C. Polderman.	Met verlof in Nederland.	
7	N. Pol.	Hoofdonderw. 2e sch. Soerakarta.	18 Mei 1878
8	H. C. Cornelius.	» 2e » Soerabaja.	20 Juni 1872
9	G. ter Marsch.	» » Buitenzorg.	22 April 1875
10	J. A. Bakhoven.	» 4e » Batavia.	19 Sept. 1877
11	A. F. Hillebrandt.	» » Poerworedjo.	7 Maart 1876
12	J. F. W. Winterberg.	» » Bandjermasin	22 April 1875
13	W. H. Heijtman.	» 1e » Sograbaija.	11 Aug. 1876
14	E. Asbeek Brusse,	Met verlof in Nederland.	
15	R. Burg.	Hoofdonderw. 5e sch. Soerabaja.	22 April 1875
16	J. A. Olt.	» » Ambarawa.	18 Mei 1877
17	J. L. Regenhardt.	Hoofdonderw. sch. Mr.-Cornelis.	29 Jan. 1878
18	H. R. A. Vechtman.	» » Kediri.	29 » »
19	M. Valk Lzn.	Met verlof in Nederland.	
20	N. Stark.	Hoofdonderw. sch. Ternate.	22 April 1875
21	D. M. Kruseman.	» 3e » Soerabaja.	29 Jan. 1878
22	G. Koldewijn.	» » Malang.	8 Juni 1878
23	J. J. Fontein.	» 1e » Soerakarta.	7 Maart 1876
24	G. van der Kaaden.	Met verlof in Nederland.	
25	A. C. Tjebbes.	Hoofdonderw. 1e sch. B Samarang.	14 Dec. 1875

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
26	J. Valk.	Met verlof in Nederland.	
27	W. F. den Broeder.	Hoofdonderw. 1e sch. Padang.	28 Maart 1878
28	A. Bommel.	Met verlof in Nederland.	
29	J. C. Rikkers.	Hoofdond. 1e sch. Djokdjokarta.	16 Jan. 1877
30	G. Lavell.	» » Pasoeroean.	18 Mei »
31	J. F. van der Blij.	Met verlof in Nederland.	
32	W. F. G. L. Haanstra.	idem	
33	D. G. Sigmond.	Hoofdonderw. sch. Rembang.	30 Sept. 1875
34	D. C. J. Kool.	» 1e » Makassar.	30 » »
35	A. M. van Schaik.	» 1e » A Samarang.	28 Maart 1878
36	L. Hovenkamp.	» » Tagal.	5 Jan. 1876
37	J. J. Cleijpool.	» 2e » Makasser.	28 Nov. 1878
38	G. du Pré.	Met verlof in Nederland.	
39	D. S. de Jong.	Hoofdonderw. 4e sch. Soerabaja.	13 April 1877
40	W. Tinge.	» 3e » Soerakarta.	3 Mei »
41	H. P. Julsing.	» » Neira.	29 Jan. 1878
42	J. de Quant.	» » Bandong.	9 Okt. 1877
43	D. Feikema.	» 5e » Batavia.	9 » »
44	L. H. Cramer.	» » Menado.	9 » »
45	H. B. H. Horsker.	» 2e » Djokjokarta.	23 Nov. »
46	J. J. Looijé.	» » Magelang.	23 » »
47	K. J. Razelius.	Met verlof in Nederland.	
48	W. A. G. Bakker.	Idem.	
49	R. Metelerkamp.	Hoofdonderw. 2e sch. Padang.	11 April 1878
50	H. F. Aukes.	» » Probolinggo	8 Junij »
51	M. ten Cate.	» » Salatiga.	10 Aug. »
52	L. Franken.	» » Cheribon	10 Sept. »
53	C. Wegenaar.	» » Pekalongan.	28 Nov. »
54	F. J. van der Linden.	» 3e » Samarang.	28 » »
55	L. P. C. Roskott.	» » Amboina.	28 » »
56	H. J. Zuiderhoek.	» » Sumenap.	12 Dec. »

Onderwijzers der 2e klasse.

1	J. A. Vermeulen.	Hoofdonderw. sch. Bodjonegoro.	14 Jan. 1876
2	L. E. Boijer.	» » Toeban.	28 April 1872
3	N. Laseur.	1e hulponderw. 2e sch. Soerabaja.	17 Juli 1873
4	F. L. H. Goossens.	1e » 5e » Batavia.	2 Oct. 1876
5	H. Spönhoff.	1e » » Pekalongan.	30 Sept. 1878

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
6	H. Timmer.	1e hulponderw. 2e sch. Padang.	7 Aug. 1877
7	H. L. Berckenhoff.	Hoofdonderw. sch. Boelecomba.	3 Maart »
8	A. den Hamer.	» » Bojolalie.	11 Feb. 1874
9	H. W. Beck.	» » Blitar.	13 April 1877
10	C. H L. Croes.	1e hulponderw. sch. Cheribon.	20 Mei 1876
11	J. G. Theunissen.	Hoofdonderw. » Bonthain.	11 April 1878
12	A. J. Bieshaar.	1e hulponderw. 1e sch. Soerakarta.	7 Aug. 1877
13	J. H. Roduner.	Hoofdonderw. sch. Sidhoardjo.	14 Jan. 1876
14	D. A. P. Kok.	» » Pamakasan.	3 Dec. 1878
15	J. van den Bos.	» » Pattie.	22 April 1875
16	W. Briel.	» » Serang.	28 Mei »
17	F. J. C. Klaar.	Met verlof in Nederland.	
18	F. J. Bosch.	Hoofdonderw. sch. Modjokerto.	29 Junij 1878
19	J. Dekker.	Met verlof in Nederland.	
20	C. A. Valk.	idem.	
21	B. Stoutjesdijk.	1e hulpond. 1e sch. B Samarang	17 Maart 1876
22	H. Goedhart.	Hoofdonderw. sch. Telok-Betong.	10 Oct. 1874
23	J. Ros.	» » Poerwakarta.	10 Sept. 1878
24	J. van der Lof.	Met verlof in Nederland	
25	D. W. Lantermans.	Hoofdonderw. sch. Poerbolingo.	21 Okt. »
26	J. van Heek.	» » Banjoemas.	18 Mei 1877
27	J. Westerbeek.	1e hulponderw. » Magelang.	23 Nov. »
28	J. Kastelijn.	Met verlof in Nederland.	
29	J. G. van der Heijden.	1e hulponderw. 1e sch. Soerabaja.	29 Junij 1878
30	G. Hemmes.	1e » 5e » Soerabaja.	23 Nov. 1877
31	H. P. G. Obdeijn.	» » Menado.	21 Junij 1878
32	G. A. Sedée	Met verlof in Nederland.	
33	A. D. Holterman.	1e hulponderw. sch. Pasoeroean.	22 April 1875
34	P. Schippers.	Hoofdonderw. » Kotta-Radja.	8 Junij 1878
35	W. F. Commerell.	» » Ngawi.	18 Mei 1877
36	W. Teunissen.	» » Kendal.	9 Oct. »
37	J. F. den Hollander.	1e hulponderw. 2e sch. Batavia.	3 » 1878
38	E. G. A. Taenser.	Hoofdonderw. » Tondano.	11 Jan. 1877
39	J. W. Spekschot.	Met verlof in Nederland.	
40	J. Verschuil.	1e hulponderw. 3e sch. Batavia.	28 Mei 1875
41	J. Knaap.	Hoofdonderw. » Bima.	5 Maart 1878
42	J. Oostenbroek.	» » Benkoelen.	30 Sept. 1875
43	B. IJspeert.	1e hulponderw. » Probolinggo.	22 April »
44	L. J. Idsinga.	Hoofdonderw. » Japara.	12 Dec. 1878

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
45	L. van Leeuwen.	1e hulponderw. sch.	Amboina.	22 April 1875
46	G. Plantema.	Hoofdonderw. »	Priaman.	18 Jan. 1878
47	P. Veen.	» »	Tjilatjap.	28 Nov. 1877
48	L. H. Verhoog.	1e hulponderw. 3e »	Samarang.	29 Juli 1875
49	A. M. Overeijnder.	Met verlof in Nederland.		
50	G. J. van Essel.	1e hulponderw. sch.	Ambarawa	29 Juli »
51	W. Meijer.	Hoofdonderw. »	Grissee.	4 Aug. »
52	J. Uhl.	1e hulponderw. »	Kedirie.	25 » »
53	W. J. R. Zieck.	» »	Rembang.	30 Sept. »
54	C. G. Wemmerslager.	Met verlof in Nederland.		
55	C. van Duuren.	Hoofdonderw. sch.	Sitoebondo.	30 » »
56	A. van Moerkerken.	Met verlof in Nederland.		
57	W. J. Stok.	Hoofdonderw. sch.	Palembang.	22 Juli 1876
58	H. W. Praasterink.	1e hulponderw. 1e »	A Samarang.	23 Oct. 1875
59	H. S. Blekkink.	Hoofdonderw. »	Wonosobo.	21 Jan. 1878
60	B. Japikse.	» »	Koedoes.	12 Dec. »
61	J. W. te Kolsté.	» »	Bezoekie.	1 April »
62	J. C. van Duijn.	Met verlof in Nederland.		
63	C. van der Wende.	Hoofdonderw. sch.	Indramaijoe.	12 Jan. 1876
64	C. Prins.	» »	Pontianak.	23 Febr. »
65	J. Kluiver.	1e hulponderw. »	Ternate.	29 Juni 1878
66	H. van Bergen.	Met verlof in Nederland.		
67	P. M. Heijmans.	idem.		
68	L. J. Westrik.	1e hulponderw. 2e sch.	Djokjokarta.	11 Aug. 1876
69	R. Oosterlo.	Hoofdonderw. »	Banjoewangi	5 Maart 1878
70	H. J. H. Bockmeulen.	1e hulponderw. »	Bandjermasin	23 Aug. 1876
71	H. Grondijs.	Hoofdonderw. »	Koepang.	3 Dec. 1878
72	J. W. H. Muller.	1e hulponderw. »	Tegal.	2 Oct. 1876
73	J. A. J. Vorderman.	Met verlof in Nederland.		
74	W. H. A. van Meerkerk.	1e hulpond. 3e sch.	Soerakarta.	8 Dec. »
75	K. M. Hage.	1e » 4e »	Batavia.	8 » »
76	S. J. H. van Merkom.	Hoofdonderw. »	Riouw.	5 Jan. 1877
77	J. van der Woude.	1e hulponderw. »	Bandong.	9 Oct. »
78	D. H. van Kalkeren.	1e » 3e »	Soerabaja.	10 April »
79	P. Lakeman.	» »	Malang.	28 Nov. 1878
80	G. Brinks.	» »	Buitenzorg.	27 Juni 1877
81	J. H. Damman.	Hoofdonderw. »	Maros.	27 » »
82	J. B. Kampschuur.	» »	Padang-Pandjang	9 Oct. »
83	H. H. Slangen.	1e hulponderw. 2e »	Makasser.	9 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
84	E. A. Reisig.	1e hulponderw. sch. Salatiga.	31 Aug. 1878
85	H. Volten.	Hoofdonderw. » Muntok.	3 Oct. »
86	G. Reeman.	1e hulpond. 1e » Makasser.	9 » 1877
87	Th. Gatsonides.	Op wachtgeld.	
88	A. J. Verbeek.	1e hulponderw. sch. Sumenap.	23 Nov. »
89	H. F. Weehuizen.	Hoofdonderw. » Klatten.	23 » »
90	A. Schouten.	1e hulpond. 1e sch. Djocjakarta.	8 Juni 1878
91	P. van Vlodrop.	1e » 1e » Batavia.	17 Jan. »
92	D. Vooren.	1e » 1e » Padang.	18 » »
93	E. A. Haitink v. d. Heijde.	1e » 4e » Soerabaja.	24 » »
94	A. Nuijsink,	Hoofdonderw. » Madioen.	11 April »
95	P. A. Burger.	» » Fort de Kock.	4 Mei »
96	H. P. F. Witkamp.	1e hulponderw. » Poerworedjo.	4 » »
97	M. P. Bogaard.	Hoofdonderw. » Siboga.	30 Sept. »
98	A. Baars Wzn.	1e hulponderw. » Mr. Cornelis.	10 Oct. »
99	D. Harting Pzn.	1e » 2e » Samarang.	21 » »
100	P. van Elsen.	1e » 2e » Soerakarta.	28 Nov. »

Onderwijzers der 3e klasse,

met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	D. J. C. van Batenburg.	Met verlof in Nederland.	
2	J. Veltens.	Idem.	
3	D. J. J. W. van Ardenne	3e hulpond. sch. Bandjermasin	11 Jan. 1877
4	W. Suidema v. d. Woude.	2e » » Neira.	4 Mei 1878
5	G. Olierhoek.	2e » 1e » Djokdjokarta.	8 Feb. 1877
6	W. F. Fels.	3e » » Neira.	28 » »
7	C. Stolp.	» » Poerwakarta.	28 » »
8	H. Sonius.	2e » 1e » Soerabaja.	31 Aug. 1878
9	F. J. Hanjoel.	3e » » Menado.	28 Feb. 1877
10	A. Boender.	» » Modjokerto.	2 Aug. 1878
11	W. E. Endert.	2e » 1e » Makasser.	27 Oct. 1877
12	G. Adams.	» » Blitar.	21 Sept. »
13	H. Zeger de Beijll.	» » Patti.	28 Feb. »
14	V. H. van Leeuwen.	2e » » Bandjermassin	24 April 1875
15	S. A. van der Kolff.	» » Madioen.	5 Maart 1878
16	S. J. J. H. van Riemsdijk.	» » Kendal.	22 Oct. 1877
17	J. W. Segaar.	2e » 1e » A Samarang	29 » »
18	W. P. Hillen.	2e » 2e » Djocjokarta.	29 » »
19	S. van Rijnbach.	2e » » Pekalongan.	5 Nov. »
20	J. J. van Gogh.	» » Banjoemaas.	29 Oct. »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
21	J. Postma.	4e hulponderw. sch. Menado.	29 Oct. 1877
22	J. M. Nieuwboer.	Met verlof in Nederland.	
23	H. O. van der Meij.	2e hulponderw. sch. Pasoeroean.	14 Dec. »
24	W. van der Veen.	2e » » Probolingo.	14 » »
25	A. Knoppert.	» » Serang.	14 » »
26	H. J. de Hes.	» » Toeban.	14 » »
27	C. W. Mulder.	3e » 2e » Soerabaja.	2 Aug. 1878
28	W. H. Pieters.	2e » 2e » Samarang.	8 April »
29	A. van Nieuwenhuizen.	Tijd. » » Poerworedjo.	8 » »
30	W. Nieuwenhuis.	» » » Buitenzorg.	27 Dec. »
31	J. F. de Visser.	2e » » Amboina.	4 Mei »
32	G. J. Kerlen.	2e » 3e » Soerakarta.	18 » »
33	J. Ennen.	3e » 1e » B Semarang.	18 » »
34	J. de Jongh.	2e » 1e » Padang.	30 Sept. »
35	W. Kooiman.	» » Grissee.	18 Mei »
36	H. C. de Vletter.	3e » 2e » Soerakarta.	22 Dec. »
37	J. Borgesius.	» » Fort de Kock.	19 Juli »
38	J. J. Werst.	3e » 1e » Soerabaja.	4 Nov. »
39	F. H. Leroij.	Tijd. » » Sidhoardjo.	31 Aug. »
40	J. J. Cuijle.	2e » 5e » Soerabaja.	21 Oct. »
41	M. Scheele.	3e » 2e » Makasser.	27 » 1877
42	A. C. J. Fournier.	2e » » Tegal.	2 Dec. 1878
43	J. Julius.	2e » » Kediri.	2 » »
44	J. Luitjes.	Met verlof in Nederland.	

Onderwijzers der 3e klasse,

zonder acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	L. A. de la Croix.	2e hulponderw. 3e sch. Semarang.	22 Dec. 1878
2	J. H. Toorop.	2e » 2e » Soerabaja.	13 Juli 1875
3	A. F. Gossiaux.	» sch. Pad.-Padjang.	13 Aug. 1877
4	F. C. Willemsz.	Met verlof in Nederland.	
5	G. van Mill.	3e hulponderw. 2e sch. Batavia.	19 Juli 1878
6	L. Jollij.	» » Ngawie.	13 Sept. 1877
7	A. M. le Cluse.	3e » 3e » Batavia.	24 » »
8	Th. A. den Daas.	» » Tondano.	28 Feb. »
9	H. Vanger.	2e » 2e » Batavia.	17 Juli 1876
10	J. A. Boijer.	» » Tjilatjap.	15 » 1875
11	H. W. Doeve.	2e » » Salatiga.	24 April »
12	J. W. A. van Haastert.	3e » 2e » Padang.	4 Mei 1878
13	L. Vree.	Met verlof in Nederland.	
14	D. A. de Hoog.	Hulponderw. sch. Boijolalie.	6 Jan. 1876

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
15	H W. Dengerink.	Hulpondw. sch. Sitoebondo.	2 Aug. 1878
16	L. R. Reijckers.	» » Banjoewangi.	22 Dec »
17	J. H. A. Hummelgens.	2e » » Poerworedjo.	24 April 1875
18	A. C. Cramer.	2e » 2e » Makasser.	24 » »
19	A. Niels.	2e » » Menado.	24 » »
20	J. Strijkers.	2e » 2e » Soerakarta.	29 Dec. 1877
21	H. E. Böck.	» » Bezoeki.	30 Sept. 1878
22	F. Venema.	3e » » Amboina.	13 » 1877
23	M. P. L. G. Hansen.	Met verlof in Nederland.	
24	H. D. J. Rijnenberg.	2e hulponderw. 1e sch. Batavia.	13 Oct. 1876
25	A. C. Kienitsz.	2e » 3e » id.	8 April 1878
26	L. de Pagter.	2e » » Cheribon.	23 Sept. 1876
27	W. Rijst.	Met verlof in Nederland.	
28	H. Kuchlin.	Tijd. 3e hulpond. 3e sch. Samarang.	26 Jan. 1878
29	A. Roose.	2e » 5e » Batavia.	13 Sept. 1877
30	W. F. H. Bouhuijs.	Met verlof in Nederland.	
31	G. R. le Bruijn.	4e hulponderw. 2e sch. Batavia.	2 Aug. 1878
32	D. Schoondermark.	2e » 4e » Batavia.	2 Dec. »
33	N. Rijnbende.	4e » 1e » id.	10 April »
34	D. A. Detmar.	5e » 3e » id.	19 Juli »
35	W. Hiemstra.	3e » » Salatiga.	13 April 1875
36	C. F. G. Gaillard.	3e » 1e » Batavia.	2 Dec. 1878
37	P. Ch. W. Bopp.	Met verlof in Nederland.	
38	R. A. H. Thierbach.	3e hulponderw. 1e sch. A Samarang.	15 April 1877
39	H. W. de Beijl.	2e » » Rembang.	20 Sept. 1875
40	E. Vogelzang.	» » Koedoes.	9 Juli 1878
41	A. J. Pontier.	3e » 2e » Djocjokarta.	21 Oct. »
42	A. van der Kolff.	» » Riouw.	6 Dec. 1875
43	P. Koornstra.	4e » 4e » Batavia.	2 Aug. 1878
44	G. Tacoma.	2e » » Ambarawa.	15 Juni 1877
45	H. H. Moreu.	4e » 4e » Batavia.	21 Sept. »
46	P. A. Biegman.	» » Palembang.	2 Aug. 1878
47	J. van Buuren.	» » Kotta-Radja	31 » »
48	R. Leijds.	Met verlof in Nederland.	
49	J. J. D. van Batenburg.	Tijd. hulpond. sch. Ternate.	8 April »
50	E. Kwierie.	2e » » Bandong.	13 Nov. »
51	J. P. Millot.	» » Bonthain.	30 » 1877
52	W. Schuit.	Tijd. » 1e » B Samarang.	9 Juli 1878
53	H. P. Enklaar.	» » 3e » Soerakarta.	8 April »
54	A. Bijvoet.	2e » » Mr. Cornelis.	15 Juni »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
	Onderwijzeressen der 1e klasse.		
1	J. C. Daverveldt.	Hoofdond. 1e meisjessch. Batavia.	19 Juli 1878
2	C. H. Verwohlt.	» » Samarang.	19 » »
3	C. E. van Schooten.	» » Soerabaja.	11 Aug. 1877
4	E. H. Zaalberg.	» 2e » Batavia.	20 » 1878
5	A. J. Moreau.	» » Padang.	19 Juli »
	Onderwijzeressen der 2e klasse.		
1	A. M. Gerth van Wijk.	Hoofdond. meisjessch. Makasser.	8 Mei 1878
2	A. M. Mikkers.	1e hulpond. 1e » Batavia.	19 Juli »
3	M. L. Steinbuch.	» » » Padang.	19 » »
4	B. A. H. van Charldorp.	» » » Samarang.	4 Dec; »
5	M. L. Schäfer.	Hoofdond. » Soerakarta.	30 Juli »
6	J. E. van Schaik.	» » Djocjakarta.	30 » »
7	A. P. Gijselman.	» » Magelang.	30 » »
8	R. A. Krull.	» » Probolinggo.	30 » »
9	M. M. E. C. Tijdeman.	1e hulponderw. » Soerabaja.	4 Dec. »
	Hulponderwijzeressen met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres.		
1	H. Sevensma.	Hulpond. meisjessch. Probolinggo.	30 Juli 1878
2	Ch. C. Rochussen.	Tijd. » school Pasoeroean.	31 Aug. »
3	E. C. Gossler.	» » 1e » B Samarang.	27 Dec. »
4	W.A.P. de Bruijn Ouboter.	» 2e » Soerabaja.	21 » »
5	M. Gretser.	» 2e » Samarang.	21 » »
6	L. E. Meijer Cluwen.	» 2e meisjessch. Batavia.	30 Juli »
	Hulponderwijzeressen zonder acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres.		
1	M. J. Hellendoorn.	Hulponderw. 2e sch. Batavia.	18 Aug. 1877
2	A. van der Meijden.	2e » meisjessch. Soerabaja.	19 Juli 1878
3	O. H. G. van Steeden.	» » »	31 Aug. »
4	M. F. der Kinderen.	» 1e » Batavia.	8 April »
5	L. Heijneman.	» » school »	5 Sept. 1876
6	W. A. de Jong.	» » Mr. Cornelis.	12 » 1877
7	A. P. Frölich.	» » »	29 » 1876
8	E. d'Ablaing.	» 3e » Soerabaja.	13 » 1877
9	C. L. Homburg.	2e » meisjessch. Samarang.	25 Maart 1878
10	A. Immink.	» 4e school Soerabaja.	18 Oct. »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.			DATUM VAN BENOEMING.
11	J. J. C. van der Willigen.	Hulpond.	meisjessch.	Soerakarta.	30 Juli 1878
12	A. M. Hoogenstraaten.	»	»	Magelang.	30 » »
13	J. C. M. van der Weide.	Tijd. »	1e »	Batavia.	15 Aug. 1877
14	S. E. Wijnveldt.	»	school	Probolingo.	4 Dec. 1878
15	E. M. Sexauer.	» »	2e »	Samarang.	27 Oct. 1877
16	J. J. C. Nagel geb. Bouman.	» »	»	Ambarawa.	29 Nov. »
17	A. F. S. Weijhenke.	» »	2e meisjessch.	Batavia.	19 Juli 1878
18	A. M. C. Kraaijenbrink.	» »	school	Blitar.	23 Maart »
19	M. H. Blankenburg.	» »	1e »	Padang.	30 Sept. »
20	M. A. A. Nagel.	» »	1e »	Soerabaja.	4 Nov. »
21	A. Fol.	» »	meisjessch.	Makasser.	8 Juli »
22	W. te Niet.	» »	school	Buitenzorg.	19 » »
23	H. A. Oudkerk Pool.	» »	1e »	Djocjakarta.	25 » »
24	C. G. van Thielen.	» »	meisjessch.	»	30 » »
25	M. C. van Epen.	» »	school	Sumenap.	2 Aug. »
26	H. G. Smits.	» »	2e »	Samarang.	2 » »
27	A. Vletter.	» »	1e »	A Samarang.	14 » »
28	J. M. Stolp.	» »	meisjessch.	Padang.	27 » »
29	M. A. Muijderman.	» »	1e school	Soerabaija.	31 » »
30	B. M. Hoogeboom.	» »	»	Malang.	21 Oct. »
31	H. M. H. Schadee.	» »	»	Bodjenegoro	22 Dec. »
32	A. S. E. Bimmerman.	» »	4e »	Batavia.	27 » »

Kweekelingen.

1	Mej. F. H. Heijneman.	2e school	Batavia.	20 Sept. 1876
2	» F. B. J. Kessler.	4e »	»	22 Feb. 1877
3	Th. T. Tawaris.	»	Grissee.	25 Nov. »
4	Mej. J. Vermandel.	5e »	Soerabaja.	.....
5	» J. F. Gröhe.	3e »	Batavia.	28 Sept. 1878

Lit. E.

Mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, gedurende het jaar 1878.

Onderwijzers en Onderwijzeressen.

OVERLEDEN.

C. F. Julius, laatst hoofdonderwijzer aan de 2e school te Djocjokarta.
J. Zeven, » » » » » » Sumenap.
W. Op ten Noort, » hulponderwijzer » » » » Boelecomba.

EERVOL ONTSLAGEN.

a. Uit 's lands dienst.

A. G. van Velthuijzen, laatst hoofdonderwijzer aan de 1e school te Batavia.
W. Meijer, » » » » » » Salatiga.
O. E. Hansen, » » » » » » Cheribon.
W. Beerekamp, » » » » » » Pekalongan.
A. M. E. Keijser, » hoofdonderwijzeres » » meisjesschool te Samarang.

b. Wegens ziekte uit de betrekking.

Th. Gatsonides, laatst 1e hulponderwijzer aan de 4e school te Soerabaja.
Mej. J. H. M. Thissen, » » hulponderwijzeres aan de meisjesschool te Samarang.

OVERGEGAAN IN ANDERE BETREKKINGEN.

J. H. J. Laats, hoofdonderwijzer aan de school te Fort de Kock, geplaatst bij het inlandsch onderwijs.
J. Verheul, laatst 1e hulponderwijzer aan de school te Meester Cornelis, tijd. geplaatst bij het middelbaar onderwijs.
B. J. Stofberg, » hulponderwijzer aan de school te Klatten, tijdelijk geplaatst bij idem.
M. P. van Lierop, » 3e hulponderwijzer aan de 2e school te Djocjokarta, geplaatst bij idem.

MET VERLOF NAAR NEDERLAND.

L. C. Polderman, laatst hoofdonderwijzer aan de 1e school te Samarang.
E. Asbeek Brusse, » » » » » » Malang.
J. Valk, » » » » 2e » » Soerakarta.
G. du Pré, » » » » » » Probolinggo.

K. J. Razelius,	laatst	hoofdonderwijzer	aan	de	3e	school	te Samarang,
W. A. G. Bakker,	»	»	»	»	»	»	Pekalongan.
A. M. Overeijnder,	»	»	»	»	»	»	Madioen.
J. C. van Duijn,	»	1e hulponderwijzer	»	»	1e	»	Djocjokarta.
P. M. Heijmans,	»	hoofdonderwijzer	»	»	»	»	Siboga.

J. Veltens, onderwijzer der 3e klasse, laatst tijdelijk leeraar aan de hoogere burgerschool te Samarang.

J. M. Nieuwboer,	laatst	hulponderwijzer	aan	de		school	te Benkoelen.
J. Luijtjes,	»	3e »	»	»	3e	»	» Samarang.
F. C. Willemsz,	»	2e »	»	»		»	» Ternate.
L. Vree,	»	2e »	»	»		»	» Malang.
M. P. L. G. Hansen,	»	»	»	»		»	» Grissee.
P. Ch. W. Bopp,	»	»	»	»		»	» Banjoewangi.
R. Leijds,	»	»	»	»		»	» Klatten.

L^a. F.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	»	2	»	2	4	»	1	1
Batavia	54	46	95	66	83	80	108	89
Preanger-Regentschappen	1	1	2	2	7	4	5	5
Krawang	»	2	1	2	1	1	1	»
Cheribon	2	3	5	8	6	6	10	6
Tegal	3	3	5	3	6	4	6	5
Pekalongan	3	4	5	4	9	4	3	6
Samarang	37	35	50	44	72	44	52	50
Japara	5	4	6	8	6	4	13	7
Rembang	8	2	8	8	10	9	8	11
Soerabaja	38	27	52	41	66	54	59	43
Pasoeroean	10	7	8	6	15	5	13	9
Probolinggo	5	5	6	6	10	5	9	7
Bezoeki	2	1	10	1	5	5	5	4
Banjoewangi	6	2	3	2	1	2	2	4
Kediri	5	4	6	4	16	1	5	8
Madioen	1	1	3	3	4	4	8	1
Soerakarta	11	9	10	11	30	22	24	27
Djokjokarta	8	3	20	6	16	7	20	6
Kadoe	3	4	2	4	10	7	5	6
Bagelen	3	5	18	5	4	5	5	4
Banjoemas	3	3	6	6	1	9	5	4
Madura	1	2	8	2	9	6	3	10
Transportere...	209	175	329	244	396	288	370	313

met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1878 Nederlandsch-Indië bezochten.

10 jaar		11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
4	1	3	1	»	2	2	3	2	1	3	»	1	»	20	13	33
88	90	68	59	86	72	58	56	60	39	28	16	6	4	739	617	1356
5	6	2	5	3	9	2	»	2	1	4	»	1	»	34	33	67
3	2	»	4	»	»	3	1	2	»	»	»	»	»	11	12	23
6	1	5	5	11	3	7	3	5	»	5	1	»	»	62	36	98
3	1	8	2	3	5	6	2	5	2	3	1	»	»	48	28	76
7	1	2	5	7	3	2	2	4	1	4	»	»	»	46	30	76
70	48	59	35	66	32	54	30	52	18	42	4	5	1	559	341	900
5	2	8	3	5	5	4	1	5	1	1	»	»	»	58	35	93
5	4	5	6	10	13	5	5	5	4	7	2	2	»	73	64	137
57	45	68	42	40	26	48	34	43	12	23	7	9	2	503	333	836
17	5	13	5	17	6	6	2	10	1	8	»	1	»	118	46	164
4	7	6	5	7	7	4	2	7	1	»	»	»	»	58	45	103
5	1	1	2	3	1	2	1	4	»	2	»	1	»	40	16	56
2	1	»	3	2	3	»	2	1	»	3	»	»	»	20	19	39
10	9	8	5	10	4	9	5	4	4	2	»	1	»	76	44	120
1	2	3	3	4	6	5	2	2	1	2	»	2	»	35	23	58
34	24	26	21	31	23	15	9	15	6	11	5	5	1	212	158	370
25	16	19	12	13	13	6	9	14	4	3	2	2	»	146	78	224
3	2	8	3	4	1	6	3	2	3	2	5	1	»	46	38	84
7	7	3	5	4	8	1	1	2	2	8	»	2	»	59	42	101
8	7	4	5	2	6	8	5	4	»	5	»	2	2	48	47	95
3	4	5	6	5	1	4	4	»	»	1	1	2	1	41	37	78
372	286	326	242	333	249	257	182	250	101	167	44	43	11	3052	2135	5187

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	209	175	329	244	396	288	370	313
Atjeh en onderhoorigheden	5	5	7	6	4	5	2	»
Sumatra's Westkust	19	12	32	20	27	22	17	26
Benkoelen	2	»	3	2	2	»	2	1
Palembang	1	2	5	3	1	3	1	5
Lampongsche districten	1	1	1	2	2	3	1	»
Banka	»	1	1	2	2	»	»	2
Riouw	3	3	1	3	1	2	1	3
Wester-afdeeling van Borneo	2	3	»	»	2	3	1	2
Z.- en O.-afdeeling van Borneo	3	9	1	1	7	9	4	5
Celebes en onderhoorigheden	23	15	19	11	23	20	16	21
Menado	1	2	6	7	6	10	7	13
Ternate	3	2	2	2	2	3	2	8
Amboina	11	14	18	11	14	16	9	15
Timor	2	»	2	»	2	4	2	2
TOTAAL IN 1878...	285	244	425	314	491	388	435	416
» 1877...	260	208	408	334	435	378	454	353
Vermeerdering...	25	36	17	»	56	10	»	»
Vermindering....	»	»	»	20	»	»	19	37

10 jaar		11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
372	286	326	242	333	249	257	182	250	101	167	44	43	11	3052	2135	5187
2	1	6	1	6	2	»	1	»	»	1	»	»	»	33	21	54
22	23	22	18	21	20	16	17	21	17	10	8	7	1	214	184	398
»	»	2	2	4	»	»	2	2	2	1	»	»	»	18	9	27
2	»	1	3	3	1	»	2	1	2	3	»	»	»	18	21	39
1	1	»	»	»	2	»	1	»	»	»	»	»	»	6	10	16
1	»	»	1	1	»	1	1	1	»	»	1	»	»	7	8	15
2	2	1	1	1	2	1	»	»	1	3	1	3	»	17	18	35
1	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	6	10	16
9	5	5	6	5	3	6	2	5	»	4	»	»	»	49	40	89
19	15	16	24	22	16	18	13	21	15	11	1	3	1	191	152	343
16	8	14	5	7	11	9	3	7	3	3	2	1	»	77	64	141
2	2	2	6	3	2	4	2	9	2	4	»	1	»	34	29	63
13	11	11	13	21	4	23	4	7	5	5	»	3	»	135	93	228
1	2	1	1	»	1	5	1	2	1	2	»	»	»	19	12	31
463	356	407	323	427	315	340	231	326	149	214	57	61	13	3876	2806	6682
458	344	364	297	374	256	345	193	290	82	164	30	66	4	3616	2479	6095
5	12	43	26	53	59	»	38	36	67	50	27	»	9	260	327	587
»	»	»	»	»	»	5	»	»	»	»	»	5	»	»	»	»

L^a. G.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de bijzondere lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Batavia	34	39	30	40	24	37	30	37	54	46
Preanger-Regentschappen	»	»	2	»	1	2	1	»	2	»
Samarang	3	3	13	25	11	31	9	24	6	21
Japara	1	1	»	1	1	»	»	1	»	»
Soerabaja	11	19	21	24	28	29	34	35	36	37
Pasoeroean	2	2	2	4	1	7	2	5	»	3
Soerakarta	»	1	»	7	»	2	»	3	»	3
Sumatra's Westkust	1	»	»	»	2	2	»	»	»	2
TOTAAL IN 1878	52	65	68	101	68	110	76	105	98	112
» » 1877	60	79	61	104	54	112	73	132	71	125
Vermeerdering	»	»	7	»	14	»	3	»	27	»
Vermindering	8	14	»	3	»	2	»	27	»	13

met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1878 Nederlandsch-Indië bezochten.

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
33	60	49	59	33	50	24	52	9	43	5	30	325	493	818	
»	»	1	»	2	»	2	»	1	»	1	»	13	2	15	
12	29	11	42	9	44	8	36	8	27	3	35	93	317	410	
»	»	»	1	1	»	»	1	»	»	1	»	4	5	9	
36	41	31	42	31	27	27	33	13	19	12	19	280	325	605	
»	3	»	10	»	5	»	9	»	2	»	6	7	56	63	
»	4	»	3	»	1	»	2	»	1	»	»	»	27	27	
»	2	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	3	8	11	
81	139	92	159	76	127	61	133	31	92	23	91	725	1233	1958	
108	149	104	149	87	146	60	132	40	105	25	99	743	1332	2075	
»	»	»	10	»	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	
27	10	12	»	11	19	»	»	9	13	2	8	18	39	117	

L^a. H.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare en bijzondere lagere scholen

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	»	2	»	2	4	»	1	1	4	1
Batavia	88	85	125	106	112	117	138	126	142	136
Preanger-Regentschappen	1	1	4	2	8	6	6	5	7	6
Krawang	»	2	1	2	1	1	1	»	3	2
Cheribon	2	3	5	8	6	6	10	6	6	1
Tegal	3	3	5	3	6	4	6	5	3	1
Pekalongan	3	4	5	4	9	4	3	6	7	1
Samarang	40	38	63	69	83	75	61	74	76	69
Japara	6	5	6	9	7	4	13	8	5	2
Rembang	8	2	8	8	10	9	8	11	5	4
Soerabaja	49	46	73	65	74	83	93	78	93	82
Pasoeroean	12	9	10	10	16	12	15	14	17	8
Probolinggo	5	5	6	6	10	5	9	7	4	7
Bezoeki	2	1	10	1	5	5	5	4	5	1
Banjoewangi	6	2	3	2	1	2	2	4	2	1
Kediri	5	4	6	4	16	1	5	8	10	9
Madioen	1	1	3	3	4	4	8	1	1	2
Soerakarta	11	10	10	18	30	24	24	30	34	27
Djokjokarta	8	3	20	6	16	7	20	6	25	16
Kadoe	3	4	2	4	10	7	5	6	3	2
Bagelen	3	5	18	5	4	5	5	4	7	7
Banjoemas	3	3	6	6	1	9	5	4	8	7
Madura	1	2	8	2	9	6	3	10	3	4
Transportere...	260	240	397	345	462	396	446	418	470	396

met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1878 in Nederlandsch-Indië bezochten.

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
3	1	»	2	2	3	2	1	3	»	1	»	20	13	33
101	119	135	131	91	106	84	91	37	59	11	34	1064	1110	2174
2	5	4	9	4	»	4	1	5	»	2	»	47	35	82
»	4	»	»	3	1	2	»	»	»	»	»	11	12	23
5	5	11	3	7	3	5	»	5	1	»	»	62	36	98
8	2	3	5	6	2	5	2	3	1	»	»	48	28	76
2	5	7	3	2	2	4	1	4	»	»	»	46	30	76
71	64	77	74	63	74	60	54	50	31	8	36	652	658	1310
8	3	5	6	5	1	5	2	1	»	1	»	62	40	102
5	6	10	13	5	5	5	4	7	2	2	»	73	64	137
104	83	71	68	79	61	70	45	36	26	21	21	783	658	1441
13	8	17	16	6	7	10	10	8	2	1	6	125	102	227
6	5	7	7	4	2	7	1	»	»	»	»	58	45	103
1	2	3	1	2	1	4	»	2	»	1	»	40	16	56
»	3	2	3	»	2	1	»	3	»	»	»	20	19	39
8	5	10	4	9	5	4	4	2	»	1	»	76	44	120
3	3	4	6	5	2	2	1	2	»	2	»	35	23	58
26	25	31	26	15	10	15	8	11	6	5	1	212	185	397
19	12	13	13	6	9	14	4	3	2	2	»	146	78	224
8	3	4	1	6	3	2	3	2	5	1	»	46	38	84
5	5	4	8	1	1	2	2	8	»	2	»	59	42	101
4	5	2	6	8	5	4	»	5	»	2	2	48	47	95
5	6	5	1	4	4	»	»	1	1	2	1	41	37	78
407	379	425	406	335	309	311	234	198	136	65	101	3774	3360	7134

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	260	240	396	345	462	396	446	418	470	396
Atjeh en onderhoorigheden	5	5	7	6	4	5	2	»	2	1
Sumatra's Westkust	20	12	32	20	29	24	17	26	22	25
Benkoelen	2	»	3	2	2	»	2	1	»	»
Palembang	1	2	5	3	1	3	1	5	2	»
Lampongs	1	1	1	2	2	3	1	»	1	1
Banka	»	1	1	2	2	»	»	2	1	»
Riouw	3	3	1	3	1	2	1	3	2	2
Wester-afdeeling van Borneo	2	3	»	»	2	3	1	2	1	»
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo	3	9	1	1	7	9	4	5	9	5
Celebes en onderhoorigheden	23	15	19	11	23	20	16	21	19	15
Menado	1	2	6	7	6	10	7	13	16	8
Ternate	3	2	2	2	2	3	2	8	2	2
Amboina	11	14	18	11	14	16	9	15	13	11
Timor	2	»	2	»	2	4	2	2	1	2
TOTAAL IN 1878..	337	309	494	415	559	499	511	521	561	468
» » 1877...	320	287	469	438	487	590	527	485	529	469
Vermeerdering...	17	22	25	»	72	»	»	36	32	»
Vermindering....	»	»	»	23	»	91	16	»	»	1

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
407	379	425	406	333	309	311	234	198	136	65	101	3774	3360	7134
6	1	6	2	»	1	»	»	1	»	»	»	33	21	54
22	20	21	22	16	17	21	17	10	8	7	1	217	192	409
2	2	4	»	»	2	2	2	1	»	»	»	18	9	27
1	3	3	1	»	2	1	2	3	»	»	»	18	21	39
»	»	»	2	»	1	»	»	»	»	»	»	6	10	16
»	1	1	»	1	1	1	»	»	1	»	»	7	8	15
1	1	1	2	1	»	»	1	3	1	3	»	17	18	35
»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	6	10	16
5	6	5	3	6	2	5	»	4	»	»	»	49	40	89
16	24	22	16	18	13	21	15	11	1	3	1	191	152	343
14	5	7	11	9	3	7	3	3	2	1	»	77	64	141
2	6	3	2	4	2	9	2	4	»	1	»	34	29	63
11	13	21	4	23	4	7	5	5	»	3	»	135	93	228
1	1	»	1	5	1	2	1	2	»	»	»	19	12	31
488	462	519	474	416	358	387	282	245	149	83	103	4601	4039	8640
552	446	478	406	432	339	350	214	204	135	91	103	4359	3811	8170
»	16	41	68	»	19	37	68	41	14	»	»	242	228	470
64	»	»	»	16	»	»	»	»	»	8	»	»	»	»

La. I.

Staat van het onderwijzend personeel en van de leerlingen onder ultimo

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	Ultimo December 1877.	ultimo December 1878			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
								1e Inspectie-	
Batavia 1e school...	1	4	»	122	150	40	190	»	»
» 2e » ...	1	5	1	238	160	50	210	9	162
» 3e » ...	1	5	1	192	125	86	211	9	159
» 4e » ...	1	5	1	202	130	84	214	5	143
» 5e » ...	1	2	»	70	55	15	70	9	47
» 1e Meisj. » ...	1	3	»	153	»	108	108	»	»
» 2e » » ...	1	2	»	»	»	100	100	»	63
Meester-Cornelis....	1	4	»	117	85	73	158	10	72
Buitenzorg.....	1	3	»	172	71	69	140	5	92
Poerwakarta.....	1	1	»	30	21	11	32	9	9
Bandong.....	1	2	»	53	39	33	72	5	38
Cheribon.....	1	2	»	83	53	31	84	3	46
Indramaijoe.....	1	»	»	18	12	5	17	»	7
Serang.....	1	1	»	48	22	13	35	2	26
Telok-Betong.....	1	»	»	21	8	10	18	2	4
Benkoelen.....	1	»	»	25	20	9	29	2	21
Padang 1e school...	1	3	»	101	97	35	132	»	»
» 2e » ...	1	2	»	123	72	25	97	6	87
» Meisjes » ...	1	2	»	46	»	83	83	»	39
Priaman.....	1	»	»	»	6	12	18	»	11
Fort de Kock.....	1	1	»	40	23	17	40	»	23
Padang-Pandjang....	1	1	»	33	20	8	28	4	21
Siboga.....	1	»	»	15	8	4	12	2	6
Kotta-Radja.....	1	1	»	»	34	21	55	1	43
Muntok.....	1	»	»	31	8	8	16	1	8
Palembang.....	1	1	»	38	18	21	39	»	22
Riouw.....	1	1	»	25	17	18	35	»	9
Pontianak.....	1	»	»	19	9	10	19	3	7
TOTAAL...	28	51	3	2015	1263	999	2262	85	1165

aan de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, December 1878.

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.							
94	64	32	2278	15	3	123	
104	89	17	4997	24	5	143	
143	56	12	5673	27	11	95	
126	74	14	6244	29	15	112	
42	23	5	4384	62	»	20	
»	69	39	2574	24	3	79	
»	95	5	870	8	1	14	
87	50	21	2875	18	4	43	
71	52	17	4756	33	2	106	
21	10	1	570	18	»	10	
39	25	8	1403	20	2	13	
41	34	9	1856	22	»	35	
10	3	4	335	19	»	5	
16	14	5	1304	37	3	6	
10	7	1	643	36	1	19	
11	14	4	750	26	»	6	
86	28	18	3280	25	5	50	
60	25	12	4340	45	8	63	
»	69	14	2319	28	»	12	
12	6	»	266	15	2	4	
25	12	3	722	18	»	23	
15	10	3	702	25	»	22	
5	7	»	154	13	1	6	
35	16	4	1162	21	»	15	
10	3	3	324	20	»	22	
22	15	2	724	18	2	14	
15	14	6	622	18	»	7	
16	3	»	387	20	1	13	
1116	887	259	57514	25	49	1100	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	Ultimo December 1877.	Ultimo December 1878			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
								2e Inspectie-	
Samarang 1e school A	1	4	»	144	137	26	163	4	»
» 1e » B	1	3	»	83	91	54	145	2	1
» 2e »	1	4	»	162	140	57	197	3	123
» 3e »	1	2	»	127	93	21	114	20	95
» Meisjes »	1	2	»	75	»	87	87	»	55
Salatiga	1	3	»	124	73	48	121	8	37
Ambarawa	1	3	»	102	78	52	130	45	102
Kendal	1	1	»	29	21	9	30	5	22
Tegal	1	2	»	63	55	28	83	7	45
Pekalongan	1	2	»	67	46	30	76	»	44
Koedoes	1	1	»	26	15	13	28	1	11
Japara	1	»	»	27	19	13	32	2	21
Pati	1	1	»	44	29	10	39	3	17
Rembang	1	2	»	65	41	33	74	6	44
Toeban	1	1	»	34	20	9	29	6	11
Bodjonegoro	1	1	»	39	27	22	49	3	34
Banjoemas	1	1	»	33	25	18	43	5	15
Tjilatjap	1	1	»	45	22	22	44	3	31
Poerbolingo	1	»	»	17	15	7	22	6	13
Poerworedjo	1	3	»	110	71	36	107	15	60
Wonosobo	1	»	»	25	16	7	23	14	5
Magelang	1	1	»	77	53	19	72	8	48
» meisjessch.	1	1	»	»	»	20	20	»	8
Djokjokarta 1e school	1	3	»	110	89	20	109	1	»
» 2e »	1	2	»	125	98	21	119	43	94
» meisjessch.	1	1	»	»	»	40	40	»	5
Soerakarta 1e school.	1	1	»	70	42	13	55	1	2
» 2e » .	1	3	»	118	70	36	106	4	95
» 3e » .	1	2	»	143	74	31	105	8	27
» meisjessch.	1	1	»	»	»	46	46	»	15
Klatten	1	»	»	30	17	13	30	»	25
Boijolali	1	1	»	46	22	19	41	»	19
Transportere...	32	53	»	2160	1499	880	2379	223	1124

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.							
67	64	32	3750	23	3	98	
73	52	20	3478	24	10	64	
126	60	11	4377	21	9	74	
72	33	9	3513	28	4	73	
»	75	12	1324	15	2	37	
63	46	12	2410	18	6	79	
75	51	4	2131	19	»	75	
18	12	»	1062	35	»	9	
37	33	6	1929	26	7	19	
40	30	13	1653	22	3	15	
13	14	1	405	14	1	14	
24	8	»	903	28	»	15	
19	19	1	752	18	1	19	
28	34	12	816	12	»	19	
19	10	»	507	17	1	13	
34	14	1	846	17	»	12	
19	22	2	460	12	»	10	
23	17	4	1747	43	»	24	
10	10	2	289	14	»	9	
64	34	9	2799	25	7	50	
11	11	1	402	18	1	6	
30	32	10	1734	25	»	38	
»	10	10	144	7	»	4	
67	31	11	2431	21	1	56	
83	31	5	2076	18	1	60	
»	37	3	136	3	»	4	
23	26	6	1237	20	»	37	
77	23	6	3181	25	3	52	
72	24	9	2004	19	2	64	
»	29	17	265	6	»	1	
18	10	2	443	14	»	11	
23	16	2	1238	32	»	24	
1228	908	223	50432	»	62	1014	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen.				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	Ultimo December 1876.	Ultimo December 1877			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
Per transport	32	53	»	2160	1499	880	2379	223	1124
Madioen	1	1	»	41	19	11	30	7	7
Ngawi	1	1	»	44	27	13	40	5	31
Kediri	1	2	»	65	53	22	75	8	39
Blitar	1	2	»	64	40	22	62	9	22
Bandjermasin	1	2	»	100	56	40	96	7	64
TOTAAL	37	61	»	2474	1694	988	2682	259	1287
									3e Inspectie-
Soerabaja 1e school	1	4	»	122	123	38	161	1	3
» 2e »	1	4	»	131	111	56	167	10	127
» 3e »	1	2	»	101	80	21	101	3	18
» 4e »	1	2	»	64	36	27	63	»	37
» 5e »	1	2	1	102	90	18	108	»	90
» Meisjes »	1	3	1	89	»	113	113	»	67
Grissee	1	1	1	57	29	27	56	1	35
Modjokerto	1	1	»	62	39	26	65	11	29
Sidho-ardjo	1	1	»	28	32	7	39	11	13
Pamakassan	1	»	»	25	16	7	23	2	11
Sumenap	1	2	»	60	31	30	61	4	37
Pasoeroean	1	3	»	112	94	30	124	10	70
Malang	1	2	»	65	40	16	56	6	34
Probolinggo	1	2	»	107	63	28	91	5	42
» meisjessch.	1	1	»	»	»	17	17	»	6
Bezoeki	1	1	»	39	26	10	36	6	19
Sitoebondo	1	1	»	33	24	6	30	4	13
Banjoewangi	1	»	»	32	21	20	41	2	25
Makasser 1e school	1	2	»	97	70	16	86	4	»
» 2e »	1	3	»	120	68	32	100	7	77
» meisjessch.	1	1	»	»	»	60	60	»	»
Maros	1	»	»	17	12	10	22	»	17
Transporteere	22	38	3	1463	1005	615	2150	87	770

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
1228	908	233	50432	»	62	1014	
22	7	1	827	24	»	24	
16	14	10	953	23	»	22	
36	31	8	2231	30	»	25	
30	32	»	2850	45	»	22	
62	32	2	1506	15	7	30	
1394	1034	254	58809	22	69	1205	
afdeeling.							
98	47	16	3841	26	9	46	
107	42	18	2753	16½	4	50	
72	24	5	3580	38½	»	53	
48	15	»	1293	21	»	30	
67	24	17	1552	15	6	41	
»	90	23	3595	38	6	20	
29	24	3	793	14	6	15	
30	35	»	1581	26½	»	31	
24	11	4	1519	14	2	11	
14	8	1	675	30	»	10	
35	25	1	888	12	4	15	
72	40	12	1556	13	3	26	
41	14	1	1807	29½	1	37	
61	27	3	2679	26¾	»	43	
»	16	1	64	17	»	2	
24	8	4	1378	39	2	12	
14	12	4	1527	46	»	6	
26	13	2	656	16	2	2	
50	21	15	1807	20	3	31	
68	23	9	2003	19	4	35	
»	49	11	783	2	»	2	
11	8	3	555	26½	»	8	
891	576	153	36885	»	52	666	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen.				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen	kweekelingen.	Ultimo December 1877.	Ultimo December 1878			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
Per transport..	22	38	3	1463	1005	615	2156	87	770
Bonthain.....	1	1	»	39	25	14	39	4	32
Boelekomba.....	1	»	»	33	25	12	37	4	33
Bima.....	1	»	»	22	10	8	18	»	15
Menado.....	1	4	»	151	96	55	151	31	90
Tondano.....	1	1	»	52	25	16	41	20	10
Amboina.....	1	3	»	130	86	35	121	8	89
Banda (Neira).....	1	3	»	146	89	57	146	31	63
Ternate.....	1	2	»	87	44	29	73	10	52
Koepang.....	1	»	»	22	21	12	33	2	19
TOTAAL...	31	52	3	2145	1426	853	2279	197	1173

Recapi

1e afdeeling.....	28	51	3	2015	1263	999	2262	85	1165
2e »	37	61	»	2310	1694	988	2682	259	1287
3e »	31	52	3	2145	1426	853	2279	197	1173
TOTAAL IN 1878.	96	164	6	»	4383	2840	7223	541	3625
» » 1877.	86	160	4	6470	4125	2519	6634	539	3667
Vermeerdering.	10	4	2	»	258	321	589	2	»
Vermindering..	»	»	»	»	»	»	»	»	42

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorlooopen.	om verschillende redenen.	
891	576	153	36885	»	52	666	
19	17	3	860	22	1	9	
26	8	3	1512	33	»	5	
7	11	»	677	37½	»	7	
88	51	12	3362	22	4	32	
21	18	2	619	14	»	15	
71	42	8	4402	33	15	23	
57	80	9	3581	25	3	49	
33	27	13	1145	14½	5	23	
18	9	6	622	23	»	1	
1231	839	209	53665	23	80	830	

tulatie.

1116	887	259	57514	25	49	1100
1394	1034	254	58809	22	69	1205
1231	839	209	53665	23	80	830
3741	2760	722	169988	23	198	3135
3628	2318	688	171961	25	241	2971
113	442	34	»	»	»	164
»	»	»	1973	»	43	»

L. K.

Staat van het onderwijzend personeel aan de
onder ultimo

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
						Kweekelingen.			Ultimo December 1878		
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Ultimo December 1877.	jongens.	meisjes.	Totaal.
1e Inspectie-											
Batavia	R. J. L. Weijhenke .	1	»	3	»	»	»	68	81	»	81
»	C. J. Kok de Jong...	1	»	4	»	»	»	114	91	»	91
»	Mej. Philipsen (Ursulinen)	»	1	»	5	»	»	89	7	90	97
»	» Vrancken (idem)	»	1	»	8	»	»	210	24	211	235
»	» van der Plaats...	»	1	»	3	»	»	65	4	54	58
»	Mevr. Harthoorn	»	1	»	1	»	1	61	»	32	32
»	Parapattan weeshuis..	1	»	1	»	»	»	59	24	41	65
»	van Berne en de Haas..	2	»	»	»	»	»	95	86	»	86
»	Mv. leClerq deCourcelles	»	1	1	1	»	»	25	8	10	18
»	Mej. Haubert dePuiseau	»	1	»	1	»	»	16	1	16	17
Mr.-Cornelis.	Mej. Fol	»	1	»	1	»	2	51	7	39	46
Garoet.....	J. van Ham	1	»	1	»	»	»	37	26	3	29
Padang	Mej. van Haastert ...	»	1	»	»	»	»	16	3	8	11
	TOTAAL...	6	8	10	20	»	3	906	362	504	866
2e Inspectie-											
Samarang ..	Prot. weeshuis.....	1	»	1	1	»	»	100	44	59	103
» .	R. C. id. Jongensschool.	1	»	1	»	»	»	32	30	»	30
» ..	» » » Meisjesschool.	»	1	»	3	»	»	154	»	149	149
» ..	J. A. Kellenbag	1	»	»	»	»	»	32	18	»	18
» ..	Zust. Franciscanessen.	»	1	»	4	»	»	102	»	96	96
Salatiga....	Mej. Gerlings.....	»	1	»	1	»	»	23	»	14	14
Soerakarta..	» 's Graeuwen.....	»	1	»	1	»	»	35	»	27	27
Djapara....	P. Jansz	1	»	»	1	»	»	12	4	5	9
	TOTAAL...	4	4	2	11	»	»	490	96	350	446

bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indië
December 1878.

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de scholen verlieten.		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.								
4	22	38	21	320	4	16	4	
4	26	35	30	niet opgegeven		43	7	
»	48	34	15	232	2	8	23	
»	110	95	30	972	4	3	55	
»	22	21	15	niet opgegeven		3	6	
»	6	16	10	id.		5	34	
»	30	14	21	id.		3	4	
»	20	35	31	id.		15	14	
»	7	10	1	id.		1	21	
»	5	6	6	id.		niet opgegeven		
»	15	24	7	400	9	5	10	
14	15	5	11	1614	56	»	5	
»	7	4	»	110	10	»	8	
22	331	337	198	»	»	72	191	
afdeeling.								
»	49	45	9	2106	21	9	10	
»	20	8	2	460	15	1	8	
»	99	27	23	1192	8	11	12	
»	4	5	9	»	»	3	14	
»	45	35	16	1358	13	7	29	
»	4	4	6	42	3	4	5	
»	16	7	4	495	16	2	15	
»	5	2	2	177	18	»	5	
»	242	133	71	»	»	37	98	

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen. Mannelijke.	Kweekelingen. Vrouwelijke.	Ultimo December 1877.	Ultimo December 1878 jongens.	Ultimo December 1878 meisjes.	Ultimo December 1878 Totaal.
3e Inspectie-											
Soerabaja...	W. P. Cranen.....	2	»	3	»	»	»	158	182	»	182
» ..	Mej. van den Heuvel.	»	2	»	4	»	»	235	»	250	250
..	Mej. Huijgens	»	1	»	3	»	1	103	»	69	69
» ..	K. Nanning	1	1	4	»	»	»	102	97	»	97
» ..	Mevr. Gersom.....	»	1	»	»	»	»	11	2	7	9
Pasoeroean .	» Wijsman	»	1	»	»	»	3	74	7	56	63
	TOTAAL...	3	6	7	7	»	4	710	288	382	670
Recapi-											
1e Inspectie-afdeeling.....		6	8	10	20	»	3	906	362	504	866
2e »		4	4	2	10	»	»	490	96	350	446
3e »		3	5	7	7	»	4	710	288	382	670
	TOTAAL IN 1878...	13	17	19	38	»	7		746	1236	1982
	» » 1877...	12	17	23	36	»	8	2106	769	1337	2106
	Vermeerdering...	1	»	»	2	»	»	»	»	»	»
	Vermindering....	»	»	6	»	»	1	»	23	101	124

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.								
2	86	71	25	810	5	16	54	
»	132	86	32	750	8	4	31	
»	25	27	17	434	4	3	36	
»	46	37	14	1919	19½	15	28	
»	7	2	»	27	3	»	6	
»	28	24	11	756	12	4	21	
2	324	247	99	4696	7½	40	186	
ulatie.								
22	331	337	198	»	»	72	191	
»	242	133	71	»	»	37	98	
2	324	247	99	»	»	40	186	
24	897	717	368	»	»	149	475	
27	896	759	451	»	»	158	421	
»	1	»	»	»	»	»	54	
3	»	42	83	»	»	9	»	